

BARLANGVILÁG

NÉPSZERŰ BARLANGTANI FOLYÓIRAT

1938
SZERKESZTI:

KADIC OTTOKÁR

VIII. KÖTET

1938. évi.
1-2. FÜZET

MEGJELENIK NÉGYSZER EVENKÉNT

ELŐFIZETÉSI ÁR EGY ÉVRE 3 P.—EGY FÜZET ÁRA 1 P

KIADJA:

A MAGYAR BARLANGKUTATÓ TÁRSULAT
BUDAPEST, 1938. AUGUSZTUS

2.3-4

TARTALOM—INHALT.

	<i>Oldal—Seite</i>
Megemlékezés Gorjanovic—Kramberger Károlyról. Írta: <i>Kadic O.</i> . . .	1
Gondolatok az ősember életéről hazánkban. Írta: <i>Cholnoky J.</i>	4
A magyar barlangkutatás állása az 1937. évben. Írta: <i>Kadic O.</i>	11
Barlangkutató egyesületek közleményei.	16
Bibliographia spalaecologica hungarica. Közli: <i>Kerekes J.</i>	25
An unsere Leser	33
Nachruf auf Karl Gorjanovic—Kramberger. Von <i>O. Kadic</i>	34
Gedanken über die Lebensweise des Urmenschen in Ungarn. Von <i>J. Cholnoky.</i>	35
Stand der ungarischen Höhlenforschung, im Jahre 1937. Von <i>O. Kadic</i>	35
Mitteilungen der höhlenforschenden Vereine. Von <i>M. Mottl.</i>	38

Budapest székesfőváros legújabb természeti és történelmi látványossága
a Magyar Barlangkutató Társulat kezelésében levő

VÁRHEGYI BARLANG

Szentháromság-utcai szakasza.

Bejárat az I. kerületi előjáróság udvarából (I., Szentháromság utca 2.),

Megtekinthető szakszerű vezetés mellett minden **csütörtök, szombat** és **vasárnap** egész napon át. **Más napokon** a kerületi előjáróság portása mutatja be a barlangot. **Csoportos látogatásokat** legcélszerűbb három nappal előbb titkári hivatalunknál bejelenteni. (I., Szentháromság-tér 8. Telefon: Kadic 156—064),

Belépődíj: 50 fill. Katonák, turisták, cserkészek és leventék belépődíja 30 fill. Tanulójegy: 20 fill. Iskolák csoportos látogatása alkalmával a tanulójegy díja 10 fill.

Tagjainknak és előfizetőinek melegen ajánljuk a Magyarh. Földtani Társulat népszerű folyóiratát, a

Földtani Értesítőt,

mely barlangvonatkozású közleményeket is hoz. — Előfizetési ára egy évre 2.— P. Megrendelhető: Budapest, XI., Műegyetem.

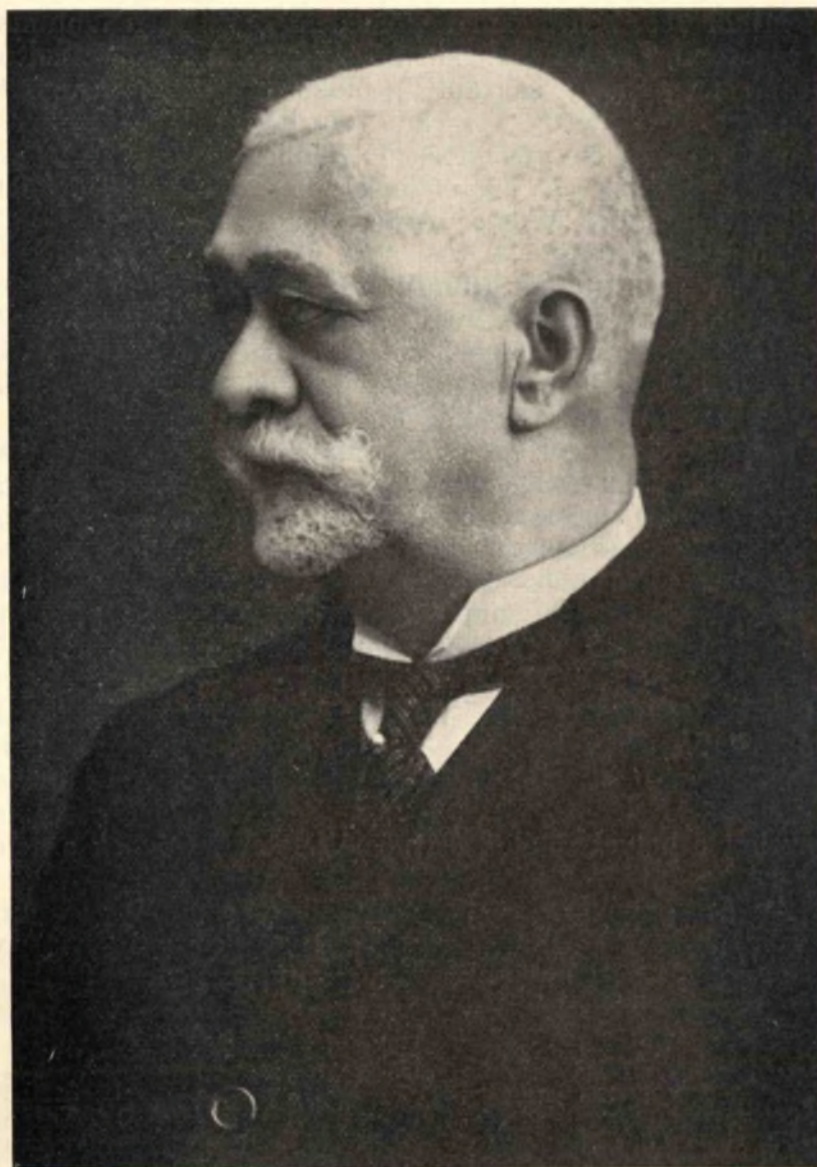
A Magyar Barlangkutató Társulat titkári hivatala és a „Barlangvilág” szerkesztősége: Budapest, I., Szentháromság-tér 8. sz. alatt van, ahová mindennemű levelezés címzendő.

BARLANGVILÁG

VIII. KÖTET

1938.

1-2. FÜZET

† *Gorjanovic-Kramberger Károly.*

MEGEMLÉKEZÉS GORJANOVIC- KRAMBERGER KÁROLYRÓL.

Írta: *Kadic Ottokár dr.*¹⁾

Mikor 1899-ben őszkor a müncheni egyetemen tanulmányaimat végeztem, egyik német kartársam azzal a feltűnéstkeltő hírrel lepett meg, hogy zágrábi geológus-tanárom: *Gorjanović-Kramberger Károly* dr. Horvátország északi részében, Krapina városka területén, nagyjelentőségű ősemberi leletre akadt. Akkor jelent meg, ugyanis, *Gorjanović*-nak erre vonatkozó első jelentése a „Mitteilungen der Wiener Anthropologischen Gesellschaft“ című folyóiratban.

Ebből a jelentésből kitűnik, hogy *Gorjanović* a nevezett év augusztusában Krapina városka területén, földtani felvételei közben, a Hušnjakovo-domb oldalában levő barlang kitöltésében emberi zápfogat talált. *Gorjanović* azonnal felismerte felfedezésének nagy jelentőségét s még abban az évben, szeptemberben, hozzálátott a barlang rendszeres feltárásához. Ez alkalommal számos barlangi medve, őstulok és mereki orrszarvú-esont társágában több emberi esontot és paleolitot gyűjtött. Asatásait azután 1900, 1903 és 1905 években folytatta s minden alkalommal újabb őslénytani, ősembertani és ősrégészeti leleteket gyűjtött.

Szerencse, hogy a sors éppen *Gorjanović* kezébe adta ezt a rendkívül fontos lelőhelyet. Horvátország legkiválóbb föld- és ősélethűvére a legilletékesebb volt, hogy a krapinai lelet földtani korát megállapítsa és őslénytani anyagát felgolygozza. Mint kiváló ősélethűvér hamarosan beleélte magát az ősembertani és ősrégészeti tanulmányokba is, olyannyira, hogy ezen a téren szak tekintély lett. Mint egyetemi tanár, módjában volt felkeresni mindazokat a helyeket, ahol ősemberi leleteket őriznek s a legkiválóbb szakemberekkel megtárgyalhatta a krapinai leleteket.

Az ősemberi esontmaradványok akkoriban még csak néhány leletből állottak. Ismeretes volt a neandervölgyi koponyategő, a la naulettei álkapocs-töredék, a spyi két koponya és még egynéhány más lelet. Ez az egész ősemberi esontanyag, amely a múlt század végéig a tudósokat foglalkoztatta. Ezek mind kétségtelenül fontos leletek, de nem voltak elegendők arra, hogy az ember földtani korát és alaktani viszonyait biztosan rögzítsék, ezért korukat és ősemberi voltukat ismételve kétségbe vonták.

---

¹ Felolvasta a Magyar Barlangkutató Társulat 1938. évi március hó 22-én tartott közgyűlésén.

Gondoljunk csak *Virchow Rudolf*-nak évtizedeken át tartott okoskodásaira, aki az akkor ismert őskori emberi csontokon észlelt pitekoid jelleget a torzító köszvénynek tulajdonította. Még *Schwalbe Gusztáv* nagyfontosságú vizsgálatainak eredményei sem tudták meggyőzni ezt a csökönyös tudóst. Mindenki további, újabb, meggyőzőbb leletek felfedezésére várt. Ez a várva várt felfedezés 1899-ben történt a krapinai Hušnjakovo-barlangban, ahol *Gorjanovič-Kramberger Károly* többévi ásatásai nyomán 21 egyéntől származó kb. 500 darab ősemberi csontot gyűjtött. És mindezek a csontok ugyanazokat a majomszerű jellegeket tüntették fel, amelyeket a neandervölgyi, a spyi és a többi leleten megismertünk s amelyeknek természetes voltát *Virchow* annyira tagadta. Kétségtelenné vált, hogy az a 21 egyén, amely a Hušnjakovo-barlangban hátrahagyta csontjait, nem lehetett mind köszvényes. *Virchow* maga is, közvetlenül elhunyt előtt, lojálisan beismerte tévedéseit. Ezt a nagy fordulatot az ősembertudományban Krapina hozta meg, *Gorjanovič Károly* kutatásai révén.

De nem csak az ősemberi csontvázmaradványok, hanem a barlangkitöltés rétegtani és faunisztikai viszonyai, valamint az itt gyűjtött paleolitok is valóságos forradalmat idéztek elő az ősrégészek körében. A mercki orrszarvú tömeges előfordulása a barlang kitöltésében arra utalt, hogy a lerakódás egyik régibb interglaciális periódusban történt. Ezt a körülményt akkoriban sehogy sem tudták a jégkorszakra utaló kőiparral összeegyeztetni. Emlékezzünk csak azokra a heves vitatkozásokra, amelyeket a krapinai probléma annak idején előidézett. *Gorjanovič* alapos vizsgálataival és következtetéseinek megdönthetetlen logikájával kiderítette, hogy a krapinai barlangkitöltés rétegei kétségtelenül a régibb pleisztocén melegebb időszakából valók, az ott talált paleolitok pedig egy igen régi musztérien.

Gorjanovič életének javarésztét a krapinai lelet tudományos feldolgozásának szentelte. A rétegtani, őslénytani, ősembertani és ősrégészeti anyagot számos dolgozatában a legaprólékosabban dolgozta fel, azután pedig a hatalmas anyagot két nagy monográfiában foglalta össze. Ez a két mű sokáig alapja lesz minden további ősemberi tudományos kutatásnak.

Gorjanovič jó viszonyban állott a magyar tudományos körökkel is. Ismételve meglátogatta az Egyetemi Embertani Intézetet, ahol kutatásai menetéről többször tárgyalt néhai *Török Aurél* professzorral. A nálunk tartott első nemzetközi barlangkutatók kongresszusán előadással vett részt. Társulatunk megalakulása alkalmával, tiszteleti taggá választotta. *Gorjanovič* nagyvonalú kutatásai reám, mint tanítványára is, nagy hatással voltak. Amikor magyar állami szolgálatba léptem, első magyarnyelvű dolgozataim a krapinai leletről szóltak, és amikor

a sors a barlang- és ősemberkutatások felé sodort, első ásatásaimat egykori tanárom gondos, céltudatos és rendszeres módszere szerint végeztem. Ilymódon *Gorjanoviè* a magyar barlang- és ősemberkutatásokra is bizonyos mértékben, közvetve hatott, ezért példaadó tudományos munkásságát mi magyar barlangkutatók is nagyrabecsüljük, emlékét kegyelettel megőrizzük.

GONDOLATOK AZ ŐSEMBER ÉLETÉRŐL HAZÁNKBAN.

Irla: *Cholnoky Jenő dr.* ¹⁾

Az elképzelésnek igen nagy szerepe van a tudományban. *Newton* elképzelte, hogy ha a Föld forog, akkor lapulnak kell lennie. Ezt a lapultságot képzelt közlekedőcsövek segítségével ki is tudta számítani. Az elképzelésből elmélet lett, az elméletet a francia akadémiától kiküldött perui és lapplandi expedíciók igazolták s minél jobban, pontosabban ismerjük a Föld alakját, annál inkább közeledik a lapultság tapasztalatból szerzett értéke a *Newton*-féle, elképzelt értékhez.

A barlangkutatások terén is nélkülözhetetlen szükség van az elképzelésre. A barlangok keletkezésének és fejlődésének magyarázatához nélkülözhetetlen szükségünk van arra, hogy a földfelszín formáit „elképzeljük“ a csekély adatok alapján, abban az időben, amikor a barlang keletkezett és fejlődött.

A régész kutatásai sem gyümölesöznek valóban értékes eredményeket, ha nem helyezkedik bele, képzeletében, az ősember életébe.

A mi legrégebb emberünk valószínűleg az interglaciális korokban élt. Véleményem szerint csak két jégkorszakot lehet, minden kétségen kívül kimutatni, de ha több jégkorszak volt, akkor a mi legősibb emberünk az utolsó interglaciális korszakban élt.

Ebben az időben a völgyek még nem voltak annyira bevágódva, mint ma, illetőleg egyes helyeken fel voltak töltve egészen a mai városi terraszok szintjéig. A folyók ekkor közép, vagy alsószakasz jelleggel folytak a városi terraszok szintjében, tehát a fellegvári terraszokra nyíló barlangok már lakhatók voltak. Ezek mind magasan fekvő barlangok, mint a csoklovinai *Cholnoky*-barlang, vagy a *Szeleta*-barlang. Az itt élő emberek tehát

---

¹ Előadta a Magyar Barlangkutató Társulat 1938. évi március hó 22-én tartott XII. közgyűlésén.

magasan az árvizek fölött szárazak és tágasak voltak, a cseppkőképződés még nem haladt előre annyira, mint ma. A barlanghoz elég nehéz is volt hozzáférni, tehát jól védhető barlangok voltak. Mivel azonban a barlang mennyezetéről állandóan csepegett le a víz, a barlanglakó ezt mindig összegyűjthette, mint kitünő, jóízű ivóvizet, nem kellett neki a patakhoz lejárnia. Ez a csepegés télen is tart, habár kisebb mértékben.

De mibe gyűjtötte össze a lecsepegő vizet? Véleményem szerint a kővel olyan ügyesen tudott bánni, hogy tudott nagy kőtálapokat készíteni. Ilyen leletről még nem hallottam, de bizonyos, hogy ilyenek voltak, csak hogy a barlangok kiásatásakor az idétlen kőedényeket nem ismerték föl.

Annyi bizonyos, hogy ivóvízre föltétlenül szükségük volt. Gondosan vigyáznunk kell tehát, hogy ásatások alkalmával keressük a vízszerezés módszereit és eszközeit.

Az élelem megszerzésének kérdése sincs annyira tisztázva, mint kellene. Annyi bizonyos, hogy leginkább a legkezdetlegesebb módokon, gyűjtögetéssel, vadászattal és halászáttal szerezték meg élelmüket s a földművelést még aligha ismerték. A földműveléshez szükséges eszközöknek legalább eddig még semmi nyoma. Pedig az interglaciális időkben sem volt hazánknak éghajlata annyira meleg, hogy sokkal több növény- és állat élte volna akkor, mint ma. A növényzet képe sem volt teljesen azonos a maival, de az állatélet még jobban különbözött. Mindenesetre nehéz volt a megélhetés.

Az alföldi ősemberi telepek nem olyan idősök, mint a mi barlangi leleteink. Az Alföldön leginkább csak neolitikus kőeszközöket találhatunk, mert hisz a paleolitikus ősember idején az Alföld felszínéről még hatalmas törmelékűvek, lösz-lerakódások, futóhomok és folyami áradmányok hiányoztak s ezek mint későbbi lerakódások, az ősember nyomait biztosan, vastagon betemették. A Telecska-lejtő egyik téglavető leásásában, mélyen a mai felszín alatt, a löszben tűzhelynyomokat találtam, de eszközök nem kerültek elő s a lelet igen nehezen hozzáférhető helyen volt. Ma nagyon sajnálom, hogy akkor azt a lehető legnagyobb gonddal nem vizsgáltam át s nem szereztem rá módot, hogy gondosan kiásassuk a löszfalból.

Az Alföldön a jól esiszolt neolitikus kőszerszámokat a földműves is fölismeri és vagy eldugja, hogy majd az épülő ház alapfalába befalazzák, mert általánosan elterjedt babona, hogy ez megvédelmezi a házat a villámesapástól. Újabb időben beszolgáltatják valamelyik vidéki múzeumba.

De a paleolitikus kőszerszámokat semmi esetre sem ismerik föl s nem is igen juthatnak hozzá, ha csak kútásáskor nem. Ezért nem szabad azt hinnünk, hogy az Alföldön nem élt az ősember, bizonyos, hogy ott is csak gyűjtögetéssel, vadászattal és halá-

szattal foglalkozott. A tiszafüredi Asotthalom egyes rétegei valószínűs kagylóhéj-halmok voltak s ez kétségtelenné teszi, hogy megették a ma is élő *Unio* és *Anodonta* kagylók héját. *Mytilus* persze nem találunk, hisz az csak sós tengervízben él.

Barlangi leleteink vadászatról sokat beszélnek. Mindenféle állati esont maradványai vadászat révén gyűlhettek össze a barlangban, ez különösen azt bizonyítja, hogy nagyon sok esont felvan hasítva, mert kiszedték belőle a velőt. Ezek a hasítások kétségtelenül emberi kéztől származnak.

Vadásztak nagy vadakra és apró vadakra, vagy madarakra. A nagy vadakat talán vermekben, vagy csapdákbán fogták meg, hisz ilyenféle berendezéseket elég kezdetleges műveltségű népek közt is találunk. Tudtommal ilyen lelet a paleolitos korból még nem került elő. Minthogy azonban kétségtelenül elejtettek olyan veszedelmes, nagy vadakat is, mint a mammut, vagy a rhinoceros, meg a barlangi medve, tehát kellett ismerniök a vermet és a csapdát, A madarakat is lehet lépre csalni, de leginkább távolható fegyverrel vadásztak rájuk. A hajított kő, a parittyá, vagy a bumeráng a legkezdetlegesebb ilyen fegyverek s az ősember bizonyosan használta ezeket a módszereket. Az ijjat és nyilat a paleolitos ősember nem használta, az ausztráliai őslakó sem ismerte. Tudtommal kő-nyílhegyek csak a neolitos korszakból ismeretesek.

Vadászó szerszámaik közt első helyen állott a bunkó, a dárda, a kőfejsze, a kőkés és a medveállkapoes a hatalmas agyarral. A Biblia története szerint *Sámson* szamarállkapesával verkedett, *Dávid* parittyából hajított kövel győzte le *Góliátot*. De ezek már neolitos reminiszenciák, azonban az eszközök oly egyszerűek és természeteseek, hogy bizonyosan már a paleolitos időkben ismerték.

Ime, már itt is látszik, hogy a kezdetleges kőkorszak embeleinek vadászatáról, halászatáról, pákászkodásáról és gyűjtögetéséről rendkívül keveset tudunk. A gyűjtögetett növényi anyagokról majdnem semmit sem tudunk, mert hisz az esetleg összegyűjtött és fel nem használt növényi élelmiszerek okvetetlenül elpusztultak annyi évezred óta. A mi éghajlatunk alatt azonban nagyon kevés gyökér és mag, még kevesebb gyümölcs akad. A gyümölcsök közül a vadkörte, vadalma, som, kökény, meg különösen az eper, málna és a földi szeder állt rendelkezésre, de ezek nem jó és nem kielégítő táplálékok. A magok közül a makk, a fenyőmag, a mogyoró, meg a súlyom magja sokkal táplálóbbak és rendesen elég nagy mennyiségben is gyűjthetők. Bizonyosan megevett még az ősember sok olyan növényi terméket, amire ma nem is gondolunk, mert nincs szükségünk rájuk. De azt ne felejtjük, hogy sem a gabonafélék, sem a hüvelyesek, sem a ma élvezett gyümölcsök akkor még nem voltak meg a növényvilág-

ban. Talán a dió és mandula vadon megvolt s az interglaciális időben nálunk nagy mennyiségben teremhetett. Ez a kérdés nincs tisztázva, pedig rendkívül érdekes kérdéseket lehetne itt fölvetni.

Az ausztráliai őslakó nagyon szerette a jó kővérré hízott pondrókat. Mi utálattal fordulunk el tőle, pedig alighanem élvezték őket itt élő paleolitos őseink! Valószínűleg megették a sáskát is, hisz ma is vannak kezdetleges népek, amelyek szeretik a sáskát kenyérbe sütvé. Tudtommal ma a művelt népek közt semmiféle rovar nem szolgál táplálékul. A mézet ismerhették.

A táplálék megszerzésével kapcsolatos a nélkülözhetetlen kőso. Hogyan jutott az ősember konyhasóhoz? Kereskedelem útján? Lehet, hogy a szerszámkészítésre alkalmas kő és a konyhasó volt a két első kereskedelmi cikk. Majd erről még beszélünk.

Konyhasót legkönnyebb a tenger partján szerezni. Ez ősi emberi foglalkozás, de hazánkban erről szó sem lehet. A kőso azonban helyenkint a földfelszínre bukkanik, pl. Parajdon, Tordán, Vizaknán stb. Az ilyen helyeket korán meglephette az ember. Annyit tudunk, hogy a neolitos kőkorszakban már a máramarosi kőso-t igen érdekesen bányászták, tehát ennek ismerete nagyon régi időkre visszanyúlhat. Afrika belsejében rendkívül nagy értéke van a konyhasónak. A tibbuk pl. drága kincs gyanánt őriznek egy-egy szivar alakú kőso-darabot s azt nyalogatják, ha sóra vágyik a szervezetük. Sőt az a legnagyobb udvariasság, ha a vendégnek odakínálják egy-egy nyalattra. A Kongó-medencében bizonyos növények elégetésével nyert hamuból lugozzák ki a só-t, rendkívül érdekes, de tudományosan még meg nem vizsgált eljárással.

A mi éghajlatunk alatt az ősembernek okvetlenül védekezni kellett a hideg ellen. Az ember kezében talán a leghatásosabb fegyver a tűz. Ezzel minden állat fölé messze fölemelkedik a hatalma. A tűz elriasztja a vadakat, a felgyújtott esalibán rengeteg állat eshetett zsákmányul s a tűz egyúttal megvédte testét a hideg ellen is. Erre különösen a jégkorszakbeli embernek lehetett igen nagy szüksége. Bár ne képzeljük, hogy az a paleolitos ősember is olyan könnyen meghült és megbetegedett, mint mi.

A tűzföldi ona-indiánusokról írja *Agostini* szaléziánus misszionárius, hogy télen, hóban is majdnem ruhátlanul hente-regnek, játszanak. Megkérdezte őket, hogy nem fáznak-e? *Agostini*hez fordulva kérdezte, hogy hát ő az arcát miért nem takarja be? — Mert az nem fázik! — felelt a misszionárius. Nohát — válaszolt az indiánus, nekünk az egész testünk arc!

És ebben igaza van. Csecsemő korától hozzá szokott a hideghez, jobban mint a vastagon öltözött eszkimó s nem fázik meg ruhátlanul sem néhány foknyi hidegben. Természetesen a 10—20°-os hideget ő sem bírja ki ruhátlanul, hisz hamar elfagyhat valamelyik testrésze.

A mi barlanglakóinknak is védekezniök kellett a hideg ellen ruházattal. De miből volt a ruhájuk? Erre nehéz felelni. Az ősember — most mindig a *Homo primigeniust* értem ősember elnevezés alatt — tehát az ősember kétségtelenül melegebb éghajlatú vidéken alakult emberré. Különösen ha feltesszük, hogy a javai *Pithecanthropus erectus* csakugyan a legősibb ember lett volna.

Ez a legrégebbi ősember majdnem minden kétséget kizárólag a meleg égöv alatt keletkezett s úgy vándorolt, a forróégövi őserdőkből a szubtrópusi szavannákra, majd a mérsékelt égövekre. Mivel forróégövi eredetű volt, tehát nem tanulta meg szülőföldjén a ruha viselését, ámde lehet, hogy mint a majmoknak, az ősembernek testét is sűrű szőrzet borította. Ennek bizonyosságául azt is felhozhatjuk, hogy a mai ember testét is elesenevészedett szőr borítja, sőt néha, talán az ősalakra való visszaütés folytán, a testet borító szőrzet igen tekintélyes.

A testet védelmező szőr és haj a forró égöv alatt is szükséges, amint a majmok példája mutatja. A gorillának, esimpánznak, orang-utának igen sűrű, hosszú szőre van. Ez védi a testet az eső lehűtése, a tüskék, tövissek sebesítése, sőt még ellenséges harapás ellen is. A mérsékelt égövön erre a szőrzetre még nagyobb szükség lehetett, de amint a majmok példája bizonyítja, nem volt elegendő! A forróégövi majmok a mi telünket a szabadban nem bírják ki, sőt még nyáron, hűvösebb éjszaka is dideregve fáznak.

Ezért hiszem, hogy a mérsékelt égövre szorult ősember okvetetlenül befedte a testét a hideg ellen s ez az ősi, százezer évek-re visszamenő szokás okozta, hogy az emberi test szőrzete a mi éghajlatunk alatt is teljesen elesenevészedett, a forró égöv alatt pedig úgy szólván teljesen lepusztult az ember testéről. Az eszkimó is nagyon szőrtelen testű, ugyanez áll a kínai és japáni népre is.

A mi éghajlatunk alatt, tehát körülbelül az interglaciális időben is az ember legkönnyebben szerezhette meg testi védelmére a bőrt és a prémét. A sarkvidéki és a szubarktikus népek ruhája valóban kizárólag állati bőrökből és prémekből készült. Az eszkimó, a lapp, a szamojéd, a esukes stb. ruhája kizárólag bőr és prém, a textil anyagokat nem ismerik.

A szövés mestersége minden esetre a kosár- és vesszőfonásból alakult. A kosarakat mind vékonyabb és hajlékonyabb vesszőkből, majd szalmából, rostokból készítették, gondoljunk csak a mi gyékényszövésünkre, vagy méginkább puha szalmakalapjainkra. A forróégövi népek ilyen finom szövésű „kosár-szöveteket” ruhának is használnak; pl. a délamerikai indiánusok ilyen lágy kosár-szövetből készíti azt a mellfűzőjét, amelyről azt állítja, hogy ha rajta van, akkor a fűvésőbe sokkal erősebben tud belefűjni, hogy mérgezett kis nyílveszőjét ki tudja fűjni belőle.

Ha ilyen féle kosárszövede volt is az ősebernek, annak nyoma nem maradhatott. Kerülhetett az ilyesmi kövült állapotba is, pl. barlangi travertinoval befedve, konzerválva. Nagyon, de nagyon kívánatos volna, hogy a barlangi travertino-képződményeket, cseppkölerakódásokat ilyen szempontból alaposan átvizsgáljuk ott, ahol egyébként az őseber nyomára akadtunk.

Az igazi textilipar azzal kezdődik, hogy az ember fonott szálakból készíti az igazi szövetet. Erről az őseber korában aligha lehet szó!

Az interglaciális idők emberére lassankint reáborul a jégkorszak szubarktikus éghajlata. A mammut alkalmazkodott hozzá, hisz tudjuk, hogy mintegy 30 cm. hosszú szőr borította testét s fő tápláléka az volt, ami a tundrákon terem s amiből ma a rénszarvas is él.

Az ember is alkalmazkodott hozzá. Megtanulta a prémruháknak készítését, kényszerűségből mindig jobb és jobb eszközöket készített, mert már nehéz volt a megélhetés. Igaz, hogy Európában a jégkorszakban sem volt olyan éghajlat, mint ma a Sarkvidéken, mert nálunk minden nap fölkel és lenyugszik a Nap, nincsenek hosszú, hónapokig tartó téli éjszakáink és nyári nappalaink s a jégkorszakban sem voltak. Azonban nagyon valószínű, hogy az óriási jégtakarók közelében állandóan fagyott volt a föld s tundrák lepték el a környező területeket. Különösen valószínű ez akkor, ha valónak vesszük azt a föltevést, hogy ezen az óriási jégtakarókon majdnem állandóan anticiklonális helyzet alakult ki, tehát a jégtakaróról mindig fagyos, hideg szél zúhant le a környezetre, mint ahogy ezt ma Antarktisz jégtakarója körül látjuk.

A fagyott föld pedig az ember számára nagy segítséget jelent. A fagyott földben konzerválni lehet télire a nyáron elejtett vadak húsát és zsírját. A jégverem nem ebből az időből maradt-e ránk?

Annyi bizonyos, hogy az eszkimó csakis ott tud megélni, ahol a föld megvan fagyva és nyáron csak néhány deciméter mélységig olvad meg. Ott az eszkimó el tudja raktározni a nyáron elejtett fókák, bálnák, halak, medvék stb. húsát és zsírját. És csakis akkor élhet meg, ha nyárra eleget tud elraktározni, mert télen lehetetlen a vadászat. Az eszkimó tehát életmódjával teljesen az arktikus éghajlatra van utalva, a szubarktikus éghajlat alatt nem tud megélni, különösen pedig nem terjedhet el az erdős vidékekre. Az eszkimó és az erdő teljesen kizárják egymást s valóban az eszkimó babonás félelemmel tekint az erdőkre.

Ha mármost a jégkorszak embere Európában és Amerikában is eszkimó módon alkalmazkodott az éghajlathoz, akkor a jégkorszak multával követnie kellett a visszahúzódó jég szélét. Európa közepén a tengertől távol is megtalálhatta vadászsák-

mányát, de amint a jégtakaró széle északabbra húzódott, lassankint a kontinentális arktikus élet lehetlenné vált, csak a tenger partján maradhatott meg az ember, mert a magasabb szélességek hosszú téli éjszakája miatt a vadállomány lényegesen megesőkent, csak a tengeri állatok tudják eltartani az embert.

Amikor Európában a jég teljesen visszahúzódott s többé arktikus élet sehol sem volt lehetséges, akkor az arktikus életet élő ember Európából és Ázsiából is természetszerűleg kivészett. De megmaradhatott Észak-Amerikában, mert hisz ott ma is megtaláljuk a mi jégkorszakunkhoz sok tekintetben hasonló éghajlatot. Ott meg is maradt ez a nép, az eszkimó. De csakis ott. Rendkívül fejlett technikája és tökéletes, szinte utólérhetetlen alkalmazkodása kétségtelenül bizonyítja, hogy az eszkimó a jégkorszak ősemberének az utódja, mert ez a tökéletes alkalmazkodás, ez a tökéletes technika csak több ezer év alatt fejlődhetett ki.

A mi barlanglakó emberünk nem élt eszkimó módon arktikus életet még a leghidegebb jégkorszakban sem, mert nem élhetett, mivel nem volt fagyott földje és mert nem volt szüksége fagyott földre, hisz nálunk télen is talált elég vadász-zsákmányt. Mindenesetre kellett valamit télre eltenni, talán magokat, gyökeket, de ennek megint a leletek között csak kövült állapotban lehet nyoma. Erre pedig a travertino-képződéssel megvan a lehetőség.

A magas hegyvidékek és a karsztos mészkő-planinák vidéke semmiesetre sem szolgált annyi vadász-zsákmánnyal az ősembernek, mint az alacsony dombvidékre, síkságokra, vagy folyóvölgyekre nyíló barlangok környéke. Ma persze fordítva van, a síkságokról és dombvidékekről a vadállatokat kiűzte a földművelés és a sűrű népesség. Franciaországban is a legszebb barlangi leletek az olyan barlangokból kerültek ki, amelyek dombvidékeken, vagy folyók mellett vannak. Ilyen vidéken legelészett a rénszarvas, és azt hiszem, ez volt jégkorszakbeli barlanglakónak a fő vadász-zsákmánya.

Azt hiszem, hogy egész Európában nincs ahhoz hasonló kedvező fekvésű barlang-rendszer, mint amilyen a mi várhegyi barlangjaink voltak, akkor, amikor még bástyák nem zárták el a barlangnyílásokat. Temérdek természetes üreg nyílhatott a Várhegy oldalán, s ezekben biztosan laktak emberek. Csak két körülmény hiúsíthatja meg reményeink nagy részét.

Először is valószínű, hogy ezeket a barlangokat még az ókorban és a középkor elején is lakták s ebben az esetben az ősember nyomait megsemmisítették. Mivel azonban sok ilyen üreg nyílt a hegy oldalán s egyik-másik beomolhatott a neolitikus kor kezdetén, az ilyen biztosan megőrizte az ősember maradványait. De nagyon kell aggódnunk, hogy sok szép, nagy barlang lakott volt egészen a bástyák fölépítéséig. Olyanféle kép lehetett, mint a

kolozsvári Fellegvár oldalának barlanglakás-sorozata. Igaz, hogy ezek a barlanglakások a kolozsvári fellegvári-terrasz oldalán oligocén-kori homokkőbe, legnagyobb részben mesterségesen bevésített ódúk, de a kép ugyanaz lehetett.

A második aggályos jelenség a Várhegy oldalának folytonos súvadása. A hitvány oligocénkori, budai márga, a Várhegy alapanyaga állandóan mállik el a talajvíz hatására s a súvadások tökéletesen meg nem akadályozhatók. Ez természetes folyamat s ez folyik a jégkorszak óta. Így tehát a jégkorszakban lakott barlangok nagyrésze már lesúvadt. Az igaz, hogy hajdan a súvadások lassabban fejlődtek, mert a hegyoldalat nem terhelték meg épületekkel, de azért csak folyamatban voltak azok állandóan.

Amde a hegynek Dunára néző lejtője olyan meredek s a súvadásoknak ezen a keleti oldalon olyan kevés a nyoma, hogy úgy látszik, errefelé a hegylejtő stabilisabb, a barlangok sokkal jobban megmaradhattak. A nyugati oldalon meg a barlangok nagy mélysége éleszti a legszebb reményeket. Olyan mélyen bemennek ezek a barlangok a hegyoldalról a hegy belseje felé, hogy ha egyrészük súvadások következtében le is omlott, mélyebb részeik megmaradtak s azokban minden remény megvan a legszebb leletekre.

Barlangkutató szaktársainkat mindezek alapján felkérem, hogy ásatásaik alkalmával gondoljanak az előbb elmondottakra s a legaprólékosabb gondnal kutassák át a barlangi üledékeket és a számba vehető travertino-képződményeket. A budai Várhegy barlangjainak feltárása pedig igyekezzék minden irányban a hegyoldal felé, kifelé, a bástyák mögé hatolni, mert minden alapos meggondolás arra utal, hogy innen a világ legszebb ősemberleletei fognak előkerülni!

Barlangkutatóinknak ezeket nyomatékosan a lelkükre kötve, a Barlangkutató Társulat 1938. évi XII. közgyűlését megnyitom.

A MAGYAR BARLANGKUTATÁS ÁLLÁSA AZ 1937. ÉVBEN.

Irta: *Kadic Ottokár dr.* ¹⁾

Társulatunk tevékenysége a múlt évben is főleg a *várbeli barlangpincék* feltárásában és kiépítésében nyilvánult meg. A Belügy-, a Pénzügy és a Földmívelésügyi Minisztérium, vala-

---

¹ Előadta a Magyar Barlangkutató Társulat 1938. évi március hó 22-én tartott VII. közgyűlésén.

mint a Magyar Nemzeti Bank erkölcsi és anyagi támogatásával a várbeli barlangpincéknek jelentékeny részét sikerült feltárnunk és kiépítenünk. E hatalmas munka részleteiről, érthető okoknál fogva, nem számolhatok be tüzetesen.

Második főtörekvésünk a *Várhegyi barlang* és gyűjtemény fejlesztése volt. Az erre a célra évek előtt megalakított bizottságunk, Budapest székesfőváros hathatós támogatása mellett, derekasan megállta helyét. Az az elvünk, hogy barlangunkat nem bővítjük mindaddig, míg az eddig feltárt szakaszt tökéletes színvonalra nem emeljük. Minthogy ezt a célt a megelőző évben javarészt már elértük, mult évi törekvésünk főleg az volt, hogy az ősi, nehézkes lejáratot megjavítsuk és tökéletessé tegyük.

A kerületi előljáróság mérnöki osztálya, nevezetesen *Makoldy József* műszaki tanácsos és *Lippner Károly* székesf. mérnök, tanácsára egészen új lejárát megépítéséhez láttunk. Az új lejárát az előljárósági épület két udvarát összekötő átjáróból indul ki és az előljárósági felső pincék utolsó helységébe torkol. Ezen kívül az előljáróság udvarán felszedettük és újrarakattuk a kövezetet, a székesfővárosi kertészeti pedig az udvart, kérésünkre, megfelelően parkírozta. Ezt a szívességet *Morbízer Dezső* igazgatónak köszönjük, a kertészeti munka vezetését *Hollós Lajos* végezte.

A belépődíjak tiszta jövedelmének javarészt a *barlangtani gyűjtemény* fejlesztésére fordítottuk. Ebben a tekintetben a következők történtek: Az egyes termek világítását megerősítettük, az egyik teremben pedig a hazai ősrégészeti leletek másolatait állítottuk ki, egyik vitrinben a Szeleta-, a másikban a Mussolini-barlang világhírű iparának másolatait. Ezen kívül ugyanitt három ősemberi típus mellszobrát állítottuk fel. Mind ezeket *Haberl Viktor* szobrász-preparátor készítette el.

Az egyik vitrinben kiállítottuk a Táborhegyi sziklaüregben a székesfőváros költségén régebben gyűjtött jégkori emlősök esontmaradványait. Az utolsó terem két vitrinjében helyeztük el a Baradlában régebben gyűjtött prehisztorikus agyagedény-töredékeket, emberi és állati esontokat. Elkészítettük és a pincék falain elhelyeztük a Budai, Pilis- és Bükk hegység barlangjainak térképét.

Nagyjelentőségű végül az a gyűjtés is, amelyet *Westvikel József* munkavezetőnk az Uri-utca 72. sz. ház barlangpincéjében, feltárás közben eszközölt. Itt közvetlenül a mésztufa alatt folyami lerakódásban jégkori és jégkorelőtti emlősök esontjai kerültek birtokunkba. E esontok preparálása és tudományos feldolgozása folyamatban van.

Mottl Mária dr. titkárunk a m. kir. Földtani Intézet megbízásából mindenekelőtt a cserépfalui Keeskésgalyai-barlangból ásta ki a még ott megmaradt kis részt, ahol több jól megmunkált

paleolitot és sok jégkorszaki emlősesontot gyűjtött. Ezután a Hór-völgyben a Kútnegyzi sziklaüreget, a Tardi Gyurka-odúját, a Perpáci-sziklaüreget és a Perpáci-kőfülkét ásatta fel. Az első két üregben az ásatás meddő volt, míg a többiből igen érdekes neolitikus és mezolitikus fauna került a felszínre. Végigkutatta továbbá a Vécsverői sziklaüreget, majd a Csunyavölgyi zombolyt és a Ballavölgyi sziklaüreget is. Valamennyi átkutatott üregről térképet készített.

A Társulatunk felügyelete alatt működő barlangkutató egyesületek közül a *Pannónia Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztálya* a letűnt évben egészen különös tevékenységet fejtetett ki. Budapest székesfőváros a barlang céljaira közbenjárásunkra 1000 p-t, közvetlenül a Szakosztálynak pedig ugyancsak 1000 p költséget engedélyezett. A Szakosztály ezt az összeget a régóta kívánt körforgalom megépítésére használta fel. Először a Peti-folyosóban felhalmozódott agyagot és a lezuhant kőtuskókat távolította el s mikor a folyosó ily módon járhatóvá vált, lépcsőkkel látta el. A munkát itt befejezve, ugyanigy járt el a Magas-folyosóban és a Scholtz-próbában. Legsúlyosabb feladat volt a feltárt két barlangszakaszt az Incelógónál összekötni. A nevezett két barlangszakasz ezen a helyen szűk, magas hasadékok keresztezésében találkozik s egymástól tetemes függőleges távolságban fekszik. Az összeköttetést itt csakis szűk, meredeken lejtő lépcsők megépítésével lehetett megoldani. A járás ezen a részen egy kissé kényelmetlen ugyan, de megfelelő tágitásokkal ezen a bajon is fokozatosan segíteni lehet.

A két barlangszakasz feltárásával és összeköttetésével végre megtett a 20 év óta vajúdjó Körforgalom. A látogatóknak most nem kell a Színház-teremből a már megtett úton visszamenni, hanem új uton, a Magas folyosón át a Scholtz-próbában és az Incelógóban megépített betonlépcsőkön felkapaszkodva a Peti-folyosóba jut s ezen végighaladva a kiindulás helyére, a Lóczy-terembe érkezünk. E könnyítéssel kívül a Peti és a Magas-folyó feltárásával a barlang két új kiváló s igen tanulságos szakasszal gazdagodott. A Körforgalom megépítésével a Pálvölgyi-barlang idegenforgalmi kezelésében egészen új fordulathoz jutottunk; reméljük, hogy ez a fontos létesítmény a barlang látogatásában és jövedelmezőségében is lényeges javulást fog jelenteni.

A kötelékünkben levő második bizottságot, a Szemlőhegyi Bizottságot, a múlt évben újból megszerveztük. Elnökül ismét a barlang tulajdonosát, *Miklóssy Géza* gyógyszerészt, előadóul pedig *Rajics Sándort* választottuk. A barlang céljaira Budapest székesfőváros ebben az évben 1000 P költséget engedélyezett; ebből az összegből a tulajdonos részben lefödte a lejáratot, részben pedig megjavította a barlangba levezető lépcsőket.

A felügyeletünk alatt működő *Budapesti Turista-Egyesü-*

let Alpesi Osztálya a Solymári barlangban a lépcsők továbbépítését készítette elő. Terv szerint a Kupola-terem közepén kiinduló és a Kürtőben lefelé haladó új lépcsősor a Pihenő alján végződne. Ez a megoldás lehetővé tenné, hogy aránylag csekély munkával, a barlang további szakaszait is a nagyközönség látogathassa. Sajnos, megfelelő költség hiányában, ezt a szép tervet ebben az évben nem tudták megvalósítani.

Ily módon a barlang körül csak kisebb javítások történtek: megjavították és újból lezárták a két bejárat kapuját, a Színház-terem aljából kiágazó szűk folyósókat átkutatták s több helyen összefüggést állapítottak meg a folyósók és a főág között. Ezek a folyósók jobbra agyaggal és kötőmelékkel tömődtek el, ezek kitakarítása után sikerült mintegy 80 m hosszú újabb szakaszt járhatóvá tenni.

A tervbevetett munkálatok befejezetlensége az oka, hogy a látogatók száma a múlt évben csökkent, a barlangot mindössze 405 turista kereste fel. Ugyanebből az okból kellett a propagandát is mérsékelni, bár a barlangról több előadás hangzott el, és a sajtó is foglalkozott vele. Egyébként a barlang rendszeres kezelése, karbantartása, új vezetők kiképzése és a soha el nem maradó mentési akciók a megszokott mederben folytak.

A *Magyar Turista-Szövetség Baradla-Bizottsága* az 1937. évben is folytatta a három év előtt megkezdett nagyszabású munkálatait. Ezen kívül ebben az évben a barlang egyre tökélesedő idegenforgalmi kiépítésével kapcsolatban már a propagandát is megindították.

A múlt évi tevékenységnek egyik legjelentősebb eredménye volt a forgalomba bevonandó Denevérág új bejáratának az áttörése. Ennek a különös őstörténeti szempontból is rendkívül jelentős szakasznak a feltárásával, a barlang újabb látványossággal gyarapodott. Ebben a barlangszakaszban az év folyamán a Magyar Nemzeti Múzeum ásatásokat végzett és számos neolitikus tűzhelyet és kultúramaradványt fedezett fel, sőt cölöpépítmények nyomaira is akadt. A Denevérág bejáratának áttörésével egyidőben a járda kiépítésének az előmunkálatait is elvégezték.

Még az év elején befejezték a vöröstói lejárati és a vízszintes altáró kiszélesítését és magasítását, eltávolították a régi faducolásokat és helyébe kőfalat raktak. A vöröstói lejárati altáróban folyó vizet földalatti esatornában vezették el, a táró alját pedig lapos kövekkel kiburkolták. Befejezték továbbá a Horthy-esarnoktól a vöröstói lejáratiig vezető új útszakasz építését is, ez már a barlangi vasút műszaki követelményeinek szemmel tartásával épült. Az utat lehetőleg a barlang egyik oldalán vezették s arra ügyeltek, hogy árvíz esetében a feltöltések kárt ne szenvedjenek.

Ez évben került végre tető alá az évtizedek óta sürgetett

barlangi turistaszálló is. Az építkezést nagyarányú földmunkák előzték meg; ezeket azért kellett elvégezni, hogy az épület a legjobb esztétikai hatást keltsen. A szálló építése *Kaffka Péter* tervezése szerint, házi kezelésben történt és sok nehézségek leküzdése után augusztus hóban elkészült. Az épület kényelme és célszerű beosztása, magyaros külseje és bőséges befogadóképessége széles körökben elismerését vívta ki magának.

Nagyon fontos, hogy a M. A. V. a barlang megközelítése érdekében rendkívül kedvezményes és gyors utazási lehetőségeket létesített. Ezek a rendelkezések lehetővé tették, hogy a barlangot 10 pengő költséggel egy nap alatt meg lehet tekinteni. Propaganda dolgában is széleskörű intézkedések történtek.

A *Tapolcai barlang* látogatottsága a letűnt évben elég élénk volt, különösen az iskolák keresték fel szorgalmasan, de a külföldiek is szép számmal látogatták a barlangot. A tavalyi látogatók száma 3,425 volt. A barlangban *Kessler Húbert* kutatást végzett annak kiderítésére, vajjon lehetséges volna-e az eddig ismert üreget kibővíteni. Régi terve a vezetőségnek, hogy a meglévő tavakat áthidalással összekösse, miáltal a barlang bejárhatósága tetemesen növekedne. Ezt a tervet a múlt évben nem lehetett megvalósítani, mert a nagy esőzések a tavakat annyira felduzzasztotta, hogy a barlang hosszabb ideig járhatatlanná vált.

Vizjárta földalatti üregeket Tapolea más pontjain is ismerünk, ha ezeket sikerülne altárókkal összekötni, a barlang terjedelme tetemesen növekedne. Egyik ilyen ponton, a tudószanatórium egyik pavillonja alatt, már régebben ismerünk üregeket. A múlt évben ezeket feltárták s belőlük nagymennyiségű agyagot és törmeléket szállítottak ki, miáltal itt több mint 1000 m³-nyi üreg vált szabaddá.

A *Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztálya* az elmúlt évben, nyomasztó anyagi helyzete ellenére is, lankadatlan buzgalommal folytatta munkálkodását. Az Egyesület kezelésében levő Ferendhegyi barlangban a Boeskay-teremtől északra új részeket fedeztek fel *Varga R. Gyula* és *Lackenbach Gyula*, *Antos Miklós* pedig befejezte a barlang monografiai leírását. A fővárosi barlangokon kívül más hazai barlangvidékeken is folytak a kutatások. Pünkösdkor a Mecsekbe vezetett expediciót *Kerekes József* dr. és *Varga Lajos* résztvételével. A bakonyi barlangokat *Bertalan Károly* kutatta, míg a bükkvidéki barlangokban *Kerekes József* dr. végzett morfológiai tanulmányokat.

Jelentésem végéhez érve, örömmel állapíthatom meg, hogy barlangkutató törekvéseink a múlt évben is szép eredményekhez vezettek. Előtérben voltak a várbeli barlangpincékben folyó munkálatok, ezek valószínűleg most érték el a tetőpontot. Ezt a

hatalmas munkát, mely az utolsó években valóságos barlangkutató üzemmé fejlődött, főleg a Belügy- a Pénzügy- és a Földművelésügyi Minisztériumok, valamint a Magyar Nemzeti Bank erkölcsi és anyagi támogatásának köszönhetjük.

Jelentősek azok a munkák is, amelyeket a Várhegyi barlang és gyűjtemény fejlesztése körül eszközöltünk, valamint azok is, amelyek a Pálvölgyi és Szemlőhegyi barlangokban történtek. Mindezek a kutatások Budapest székesfőváros segélyezése mellett mentek végbe, jelül annak, hogy a székesfőváros vezetősége megértette barlangjaink tudományos, idegenforgalmi és légvédelmi jelentőségét. Bátran állíthatom, hogy a magyar barlangkutatás sorsa ujabban székesfővárosunk kezeibe került.

A Várban folyó nagyszabású munkálatok kihatással voltak más barlangkutató egyesületekre is, amelyek azután kissé távolabbra eső barlangok, szerény keretek között, megkezdték vagy folytatták a munkát. Értem azokat a kutatásokat, amelyek a Solymári és Legény-barlangban megindultak s amelyek a Bükkben, a Mecsekben és a Bakonyban történtek. Sajnos az anyagi támogatás itt olyan csekély, hogy a kutatók majdnem kizárólag saját erejükre vannak utalva..

Társulatunk keretein kívül ugyancsak folyik nagyszabású barlangkutató munka és pedig a Baradlában. Nagy anyagi áldozatokkal végre sikerült ennek a legterjedelmesebb hazai barlangnak az ügyét annyira fellendíteni, hogy a barlang további fejlesztése és karbantartása a jövőben immár biztosítva van.

Mindezeknek a nagyszabású barlangkutatásoknak néhány év előtt még nyoma sem volt. A magyar barlangügynek ilyen mértékben történt kifejlődése évtizedek óta tartó megbeszéléseknek, tervezgetéseknek és erőlködéseknek a következménye. A magyar barlangügynek mai állása szolgáljon fiatal munkatársainknak buzdításul arra, hogy az állandó, kitartó és rendszeres munkának előbb vagy utóbb, de egyszer mindenképpen, el kell hogy jöjjön a kutató legszebb jutalma, a kutatásoknak megfelelő eredménye.

BARLANGKUTATÓ EGYESÜLETEK KÖZLEMÉNYEI.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1937 május 25-én *Kadič Ottokár* dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott. Az utolsó ülések jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után *Mottl Mária* dr. titkár a távollevő főtitkár helyett jelenti, hogy *Maros Imre* rendes tag elhunyt. Temetésén a Társulatot ügyvezető elnök képviselte.

Mottl Mária dr. titkár jelenti, hogy a Tapolcai Barlang-Társaság megszűnt. A Társaság 1930-óta a Társulatnak rendes tagja volt. Jelenleg a barlangot a község vette kezelésbe.

Mottl Mária dr. titkár jelenti, hogy a Budapesti Turista-Egyesület Alpesi Osztálya rendes tagul jelentkezett. Választmány a nevezett egyesületet tagjai közé felvette.

Elnök jelenti, hogy a székesfőváros területén levő barlangokban régebben végzett kutatásait kiegészíteni és befejezni kívánja. A Társulat keretein belül végzendő kutatásainál *Avar Ferenc*, *Barbie Lajos* és *Westvinkel József* tagtársak fognak segédkezni. A morfológiai viszonyok kivizsgálására *Kerekes József* dr-t, a geológiai szaktanulmányokra *Jaskó Sándor* dr-t, a felszínre kerülő csontok feldolgozására pedig *Mottl Mária* dr. kisasszonyt kérte fel.

Elnök végül örömmel jelenti, hogy a Társulat pénztárában végre annyi költség gyűlt össze, hogy a „Barlangkutatás“-ból, tíz évi szünetelés után, végre ismét egy füzetet lesz képes kiadni. Ebben a füzetben a titkár kisasszonnyal együtt kutatott és feldolgozott tárkányvidéki barlangok morográfiáját kívánja megjelentetni. Ugyanebben a füzetben jelenik meg *Kerekes József* dr-nak a Tárkányi völgyben végzett geomorfológiai tanulmányainak eredményét összefoglaló szakdolgozata.

Mottl Mária dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1937 december 14-én *Cholnoky Jenő* dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott a következő tárgysorozattal.

Mottl Mária dr. titkár jelenti, hogy elhunytak: *Görjanovic-Kramberger Károly* dr. zágrábi és *Kyrle György* dr. bécsi egyetemi tanár, a Társulat tiszteleti tagjai; továbbá *Lenhossék Mihály* dr. egyetemi tanár és *Bella Lajos* főreáliskolai igazgató, az egykori Barlangkutató Szakosztálynak elnökei. *Elnök* javasolja, hogy az elhunytakról alkalmas helyen és időben a Társulat megemlékezzen.

Mottl Mária dr. titkár jelenti, hogy a m. kir. Hadimúzeum ünnepélyes megnyitása május hó 29-én volt. A Társulatot ezen az ünnepségen ügyvezető elnök képviselte.

Ügyvezető elnök jelenti, hogy a „Barlangvilág“ VII. köt. 3–4. füzete legközelebb jelenik meg. A füzetben az 1927. évben megtartott barlangkutató kongresszusról emlékezik meg, míg *Jaskó Sándor* dr. külföldi tanulmányútjáról számol be, *Kerekes József* dr. a barlangtani irodalom pótgjegyzékét közli. *Ügyvezető elnök* jelenti továbbá, hogy a „Barlangkutatás“ XVI. köt. 1. füzete is szerkesztés alatt van.

Ügyvezető elnök végül jelenti, hogy *Nagy László* iparművész arra vállalkozott, hogy a Társulat bekötetlen könyveinek bekötését kedvezményes áron elvégzi.

Mottl Mária dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1937 december 14-én *Kadič Ottokár* dr. elnöklése alatt *szakülést* tartott, amelyen *Mottl Mária* dr. 1936–1937. évi barlangkutatásainak eredményéről számolt be. Ezek a kutatások a m. kir. Földtani Intézet megbízásából történtek.

Az 1936. évben a hámosi Szelea-barlangban folytatta az 1913-ban abbamaradt rendszeres ásásokat. Főleg arra törekedett, hogy a barlangkitöltésnek mélyebb protoszolütrei rétegeiből minél több agyagot gyűjtsön. Paleolitos kőeszközökből több kisebb levélhegyet, kőmagot és közepes hegyet, egy nagy árvésőt és egy esontból készült hornyolt hegyet lelt. A barlang hátsó részéből, a sötétszürke rétegből faszénmaradványokat gyűjtött, ezek *Sárkány Sándor* dr. vizsgálatai szerint a *Picea* vagy *Larix* maradványainak bizonyultak.

Az 1937. évben először a eserépfalui *Kecskésalyai barlangban* még hátramaradt kis részt ásatta ki. Itt több szép obszidiánból készült paleolitos eszköz és igen sok jégkorszaki emlősesont került a felszínre. Ezután a Hór-völgyben a *Tardi Gyurka odúját*, a *Perpáci-barlangot*, a *Perpáci-sziklaüregét* és a *Perpáci-kőfülkét* ásatta ki. Az első két üreg ásatása meddőnek bizonyult, míg a többiben érdekes régi neolitos, vagy mezolitos faunára és faszénmaradványokra akadt. Az említettekén kívül még a *Vécsverői-sziklaüregét*, a *Csunyavölgyi zombolyt* és a *Ballavölgyi-sziklaüregét* kutatta át. Valamennyiről térképet készített.

Mottl Mária dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat Várhegyi Bizottsága 1937 november 19-én *Kadić Ottokár* dr. elnöklése alatt *ülést* tartott a következő tárgysorozattal.

Elnök jelenti, hogy Budapest székesfőváros polgármesterétől értesítés érkezett, mely szerint *Mottl János* műszaki főfelügyelő a Várhegyi-barlang fölött gyakorolt felügyeletéről lemondott. A barlangban végzendő munkálatok műszaki ellenőrzésével ezentúl az I. kerületi előljárást, mint első fokú építésügyi hatóságot bízta meg. *Elnök* meleg szavakkal emlékezik meg *Mottl János* műszaki főfelügyelő eddigi működéséről s javaslatára a Bizottság jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Elnök jelentést tesz a székesfővárosnak ezévi 2600 p segélyéből végzett munkálatok eredményéről. A Bizottság ezt az összeget főleg egy alkalmasabb új lejárát megisméltésére használta fel. A lejárát építése *Makoldy József* műszaki tanácsos és *Lippner Károly* székesf. mérnök tervezése szerint történt. Az új lejárát az előljárási épület két udvarát összekötő átjáróból indul ki. Utóbbit átépítettük, válaszfalait lebontottuk, a belőle nyíló első fülkét pénztárnak, a másikat ruhatárnak szántuk, míg a harmadikból indul ki a lépesőlejárát, mely jobbra rövid földalatti folyosóba, ez pedig a végén balra alsó lépesőfeljárátba fordul.

Az építkezésnél nehézségeket okozott a folyosó alján magasra felszálló mésztufa, amely igen szilárdnak bizonyult s ennek kézierővel történt eltávolítása sok időt és pénzt igényelt. A székesfőváros erre további 700 p-t engedélyezett, anélkül, hogy a lejárát teljes kiépítését befejezhettük volna.

A fent említett összegből, az új lejárati építésén kívül még a következő munkák történtek: A barlang első terméből altárót hajtottunk a Szentháromság-utca 3. sz. előljárósági épület alatti barlangpincébe. Elfalaztuk e ház felső pincéjének lejárataát és a Szentháromság-tér 8. sz. előljárósági épület pítvarából új lejáratot építettünk az előbb említett felső pincébe, amely raktárul fog szolgálni. Végül az előljárósági I. udvarán felszedettük és újrarakattuk a kövezetet.

Elnök jeleni, hogy a székesfővárosi kertészet, a Társulat kérésére, az előljárósági első udvart megfelelően parkírozta s ezzel a magas falakkal körülvett, elég komor udvart barátságosabbá tette. Hogy ez megtörtént, a székesfővárosi kertészet vezetőjének: *Morbitzer Dezső* igazgatónak köszönhetjük. A kertészeti munka vezetését *Hollós Lajos* székesf. kertész végezte.

Elnök jelenti, hogy a Hadik-szobor felállításával kapcsolatban Budapest székesfőváros polgármestere 500 p költséget engedélyezett arra, hogy a szobor alatti barlangpincékben megállapítsuk a mésztufa szilárosságát. Ezzel a munkával, egy altáró kivájásával, az Uri-utca 26. sz. barlangpincéjét megnyitottuk és barlangunkkal összekötöttük.

Barbie Lajos barlanggondnok és pénztáros jelenti, hogy januárius 1-től október 31-ig a Bizottság bevétele 2346.89 p., kiadása pedig 2185.31 p. volt, a pénztárkészlet november 1-én eszerint 161.58 p. volt.

Elnök jelenti, hogy a belépődíjak tiszta jövedelmének javarésztét a gyűjtemény fejlesztésére fordították, ebben a tekintetben a következők történtek: Az egyes termek világítását a mennyezetről lecsüngő gömbalakú világítótestekkel megerősítettük. *Haberl Viktor* szobrász-preparatorral elkészítettük az ősember négy típusának mellszobrát. Ugyancsak Haberl-nál további paleolitikus másolatát rendeltük meg s ezzel a Szeleta- és Mussolini-barlang ősiparának kiállítását tökéletesebbé tettük. Az utolsó teremben két nagy vitrinben kiállítottuk a Baradlában régebben gyűjtött prehistorikus agyagedény-töredékeket, emberi és állati csontokat. Elkészítettük és a pincék falain elhelyeztük a Budai-, Pilis- és Bükk-hegység barlangjainak térképét. A vitrinekben kiállított tárgyakhoz alapul szolgáló szürke papíroslenczék fekete deszkaaljakkal eseréltük ki. A ki nem állított csont- és eserépanyagot erre a célra készített kisebb-nagyobb fadozóokban helyeztük el. A gyűjtött tárgyakat leltároztuk. *Pacher Béla* dr. tanácsjegyző örül, hogy a gyűjtemény ilyen szépen gyarapszik és a székesfőváros lakosságának tanulságos eszközüül szolgál.

Elnök végül jelenti, hogy magában a barlangban újabb változás csak annyiban történt, hogy az egyik kutaknában kötélhágesót s ezen lemászó zombolykutató bábót helyeztek el. Ezzel mutatjuk be a zombolykutató módját.

Avar Ferenc.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1938 március 22-én *Chólnoky Jenő* dr. elnöklése alatt, megtartotta *XII. rendes tisztújító közgyűlé-*

sét. Elnök „Gondolatok az ősenber életéről hazánkban” címen megtartja elnöki megnyitó előadását, azután más helyen való elfoglaltsága miatt, az elnöklést átadja *Kadič Ottokár* ügyvezető elnöknek.

Ügyvezető elnök üdvözli a megjelenteket, különösképpen vitéz *Somkuthy József* ny. honvédelmi miniszter, védnököt, *Jovanovič Konstantint*, a jugoszláv követség kiküldöttjét, *Vendl Aladár* dr. műegyetemi tanár, felsőházi tagot, mint a Magyarhóni Földtani Társulat képviselőjét, *Barbie Lajost*, a Magyar Turista Szövetség, *Atzél Friggest*, a Pannónia Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztálya, *Kerekes József* dr-t, a Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület Barlangkutató Szakosztálya és *Jellinek Jánost*, a Budapesti Turista-Egyesület Alpeisi Osztálya képviselőjét.

Ügyvezető elnök felolvassa megemlékezését *Gorjanovič-Kramberger Károly* dr. tiszteleti tagról. *Mozsolics Amália* felolvassa megemlékezését *Kyrle György* dr. tiszteleti tagról. *Ügyvezető elnök* beszámol a magyar barlangkutató állásáról az 1937. évben. *Bógsch László* dr. főtitkár jelentést tesz a Társulat 1937. évi működéséről. *Barbie Lajos* pénztáros előterjeszti jelentését a Társulat 1937. évi pénzforgalmáról és a Várhegyi barlang idegenforgalmáról. Az utolsó három jelentés szövege ebben a füzetben található.

Elnök napirendre tűzi a tisztikar és választmányi tagok megválasztását az 1938-1940. évekre. A szavazás megtörténte után *Szabó István* a szavazatszedő bizottság elnöke kihirdeti a választás eredményét, mely a következő:

Az egyhangúlag megválasztott tisztikar a következő: elnök lett *Cholnoky Jenő* dr. egyetemi tanár, társelnök *Hillebrand Jenő* dr. múzeumi igazgató, egyetemi m. tanár, ügyvezető elnök *Kadič Ottokár* dr. cz. egyetemi tanár, ny. főgeológus, főtitkár *Bógsch László* dr. egyetemi m. tanár, titkár *Mottl Mária* dr. paleontológus, ellenőr *Atzél Friggys* műszaki tisztviselő, ügyész *Keresztes Béla* dr. ügyvéd, pénztáros *Barbie Lajos* barlanggondnok, múzeumőr *Avar Ferenc* tanárjelölt.

A választmányi tagok megválasztása a következőképpen alakult: *Scherf Emil* dr. főgeológus (21 szavazat), *Kessler Hubert* barlangigazgató (20), *Kolosvári Gábor* dr. múzeumőr, egyetemi m. tanár (20), *Boros Adám* dr. egyetemi m. tanár (19), *Úrckes József* dr. egyetemi tanársegéd (19), *Schönvinszky László* könyv. főtiszt (18), *Vendl Aladár* dr. műegyetemi tanár, felsőházi tag (17), *Gaál István* dr. múzeumi igazgató egyetemi m. tanár (16), *Miklóssy Géza* gyógyszerész (16), *Peregi István* dr. rendőrorvos (16), *Szentes Ferenc* dr. osztálygeológus (15) és *Wesztvinkel József* barlanggondnok (15).

Választmányi póttagok lettek: *Klébert Elemér* műszerész (14), *Jaskó Sándor* dr. egyetemi tanársegéd (13), *Pápa Miklós* dr. székesf. tisztviselő (5), *Sebős Károly* magántisztviselő (5), *Véghelyi János* dr. adjunktus (5), *Kováts Ferenc* műszaki tisztviselő (4), *Endrey Elemér* meteorológus (3) és *Herisch József* kereskedő (3).

Avar Ferenc.

A Magyar Barlangkutató Társulat működése az 1937. évben. Titkári jelentés. A letűnt év Társulatunk életében nem a nagy feltűnések, hanem a csöndes, alkotó munka esztendeje volt, ezért titkári jelentésben is csak szerény eseményekről számolhatok be.

A taglétszámban a következő változások történtek. Társulatunk a múlt évben 2 új taggal gyarapodott, 2 tag kilépett és 3 tag meghalt. Eszerint a tagok száma az év végén a következő volt: 1 védnök, 3 pártfogó, 10 tiszteleti, 1 alapító, 17 levelező és 89 rendes, összesen 121 tag.

Az elhunyt tagok: *Bella Lajos*, *Kyrle György* dr. és *Maros Imre*.

Bella Lajos soproni ny. főreáliskolai igazgató, a Barlangkutató Szakosztálynak éveken át elnöke, a Társulatnak 1926-tól 1931-ig választmányi s 1931-től kezdve tiszteleti tagja volt. Barlangkutató munkálatainkban főleg mint prehistorikus működött közre.

Kyrle György dr. bécsi egyetemi tanár 1927-óta tiszteleti tagunk az osztrák barlangok kiváló kutatója, különösen az elméleti barlangtan művelésével szerzett magának nagy érdemeket. Mint ügyünk őszinte barátja, érdeklődéssel kísérte barlangkutató törekvéseinket.

Maros Imre főgeológus Társulatunknak fennállása óta rendes tagunk volt. A „Barlangkutató” német szövegét ő szerkesztette.

A múlt évben hunyt el *Lenhossék Mihály* dr. egyetemi tanár is, aki nem volt tagunk, de mint a Barlangkutató Szakosztály első elnöke kapcsolódott barlangkutató törekvéseinkbe.

A Társulat ügyeit a közgyűlésen, 3 választmányi ülésen, 3 szakülésen, 2 várhegyi, 1 szemlőhegyi, 1 pálvölgyi és 1 alapszabály-módosító bizottsági ülésen tárgyaltuk. A közgyűlésen és a szaküléseken összesen 6 barlangvonatkozású beszámoló és szakelőadás hangzott el. Előadást tartottak: *Kadič Ottokár* dr. (2.), *Gaál István* dr. (1), *Mottl Mária* dr. (1), *Jaskó Sándor* dr. (1), és *Kerekes József* dr. (1) előadást.

A „Barlangvilág”-ból 2 füzet jelent meg 3 ívnyi terjedelemben. Nagyobb közleményt írtak: *Kadič Ottokár* dr. (2), *Mottl Mária* dr. (1), *Bogsch László* dr. (1), *Jaskó Sándor* dr. (1), *Kerekes József* dr. (1). Kisebb cikkeket és irodalmi jegyzéket közöltek: *Kerekes József* dr. (2) és *Szecsődy József* (1).

Titkárságunkban a múlt évi jelentésben megnevezett társulati tisztviselők a letűnt évben is folytatták barlangvonatkozású tevékenységüket. *Mottl Mária* dr. titkárunk folytatta az előző évben megkezdett barlangi térképek rajzolását és feldolgozását. *Barbie Lajos* gondnok és pénztáros ellátta a Várban folyó munkálatok felügyeletét, a munkásügyet és az elég bonyolult pénzügykezelést. *Avar Ferenc* a könyvtár és gyűjtemény rendezését és leltározását végezte, *Nagy László* könyvek bekötésével volt elfoglalva, *Radványi István* pedig villanyszerelő, prepará-

ló és asztalos-munkát teljesített. Mindannyian végül, de különösen az utolsó, a barlaugtani gyűjteményben, vezetéssel voltak elfoglalva.

Bogsch László dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1937. évi pénztári jelentése.

A Társulat 1937. évi pénztárforgalma.

B e v é t e l :

Készpénzmaradvány 1936. évről	P	4,012,95
Alaptóki	„	296.—
Tagdíjak	„	417,34
Várbeli barlangpincék feltárására adományok	„	93,065,89
Egyéb adományok	„	494,68
Várhegyi barlang jövedelme	„	3,050,63
Különféle bevételek	„	516,28
Összesen :	P	101,853,77

K i a d á s :

Várbeli barlangpincék feltárása	P	91,215,56
Várbeli barlang és gyűjtemény fejlesztése .	„	2,384,85
Folyóíratra	„	353,47
Telefonbérlet	„	145,21
Postaköltségek	„	102,94
Nyomatványok	„	31,80
Irodai felszerelés	„	52,29
Könyvtár fejlesztése	„	326,21
Térképek rajzolása	„	46,20
Különféle kiadások	„	216,94
Összesen :	P	94,875,47

Bevétel	P	101,853,77
Kiadás	„	94,875,47
Maradék	„	6,978,30

A Várhegyi Bizottság 1937. évi pénzforgalma.

B e v é t e l :

Készpénzmaradvány 1936. évről	P	169,79
Belépődíjak	„	2,400,70
Összesen :	P	2,570,49

K i a d á s :

Anyaggyesület 20 %-os jutaléka	P	480,14
Vezetők díjazása	„	480,02
Világítás	„	239,96
Gyűjtemény fejlesztése	„	798,11
Propaganda	„	124,56
Irodai cikkek	„	90,84
Takarítás, fűtés	„	21,92
Vegyes kiadások	„	149,30
	Összesen : P	2,384,85
Bevétel	P	2,570,49
Kiadás	„	2,384,85
Maradék	P	185,64

A Várhegyi barlang 1937. évi idegenforgalma.

A Várhegyi barlang múlt évi látogatottsága országok és földrészek szerint így oszlik meg: Magyarország 4.661, Németország 274, Ausztria 127, Románia 87, Csehszlovákia 67, Jugoszlávia 64, Angolország 64, Franciaország 41, Olaszország 31, Svédország 26, Hollandia 18, Svajc 16, Finnország 10, Norvégia 7, Lengyelország 5, Törökország 4, Belgium 3, Bulgária, Görögország, Dánia, Észtország, Litvánia, Spanyolország és Montecarlo 1—1, Amerika 53, Kína 16, Ausztrália 10, Japán 7, India és Egyiptom 5—5, Délafrika 3, Jáva és Kanada 2—2, Turkesztán 1. Ismeretlen helyekről 986.

Összegezve a látogatók számát a következőket kapjuk.

Magyarország	4,661
Egyéb Európa	852
Egyéb földrészek	105
Ismeretlen	986
Összesen :	6,604

Barbie Lajos

A Magyar Barlangkutató Társulat 1938 április 28.-án *Kádié Ottokár* dr. elnöklése alatt *választmányi ülést* tartott. *Elnök* üdvözlő az utolsó közgyűlésen megválasztott Választmányt és programot ad a következő három évre.

Előreláthatólag a várbeli barlangpincék feltárása lesz a Társulat működésének gerince. Az egyes minisztériumok alatt feltárt barlangokban az anyag kitermelése már befejeződött s most az építómunka van folyamatban. A Várhegyi barlang szentháromság-utcai szakasza immár teljesen rendezve van és az új lejárati építése is befejezést nyert. Soron van a barlangnak bővítése az Uri-utca felé és a

felállított barlangi gyűjtemény fejlesztése. Tervbe vettük továbbá a Pálvölgyi és Szemlőhegyi barlang fokozatos bővítését és az eddig rendezett szakaszoknak karbantartását.

A „*Barlangkutatás*“-nak most megjelent XVI. kötet 1. füzetével megindult e szakfolyóirat folytatása. Azon leszünk, hogy évenként legalább egy terjedelmesebb számot kiadhassunk. A monográfiailag megismertetett tárkányvidéki barlangok után, következik a többi bükkvidéki és székesfővárosi barlang monografiai leírása. Gondot fordítunk végül arra is, hogy tudományszakunkat minél sűrűbben és minél több helyen közérdekű előadásokkal és közleményekkel népszerűvé tegyük.

Az utolsó választmányi ülés és szakülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után elnök üdvözli *Bogsch László* dr. főtitkárt abból az alkalomból, hogy magántanári képesítését elérte.

Mottl Mária dr.

A Magyar Barlangkutató Társulat 1938 április 28.-án *Kadiš Otto* kár dr. elnöklése alatt szakülést tartott a következő tárgysorozattal.

Malán Mihály dr. emlékbeszédet tartott *Lenhossék Mihály* dr. egyetemi tanár, az egykori Barlangkutató Szakosztály első elnöke fölött. Az emlékbeszéd szövege egészében folyóiratunk egyik jövődó számában fog megjelenni.

Pápa Miklós dr. „*Barlangkutatás és barlangvédelem*“ címen a barlangkutatást jogi szempontból ismerteti és behatóan foglalkozik a közeli multban a törvényhozás által elfogadott erdőtörvénynek természetvédelmi szakaszával.

Kerekes József dr. felhívja a Társulat figyelmét arra a szomorú valóságra, hogy a gyönyörű szép és barlangtani szempontból nagyon érdekes felsőtárkányi Mész-völgyben évek óta köfejtés történik, miáltal ezt a tudományos és turistai szempontból is nagyon értékes völgyet tudatosan pusztítják; arra kéri a vezetőséget, alkalmas időben a megalakulandó Természetvédelmi Tanácsnál vétót emeljen a folyamatban levő pusztító munka ellen.

Elnök utal arra, hogy a barlangok tulajdonjoga a legbonyolultabb jogi kérdések közé tartozik, főleg azért, mert a barlangok olyan birtoktárgyak, amelyek nem a látható földszinten, hanem a föld mélyén fekszenek. A bánya- és pincejog nem terjeszthető ki a barlangokra. Az elsők, akik speciálisan barlangtörvényt alkottak, az osztrákok. Kívánatos volna, hogy mi, magyarok, az osztrákok példáját követve, saját barlangtörvényünket megvalósítsuk. Elnök vagy tíz év előtt ilyen törvényt szövegezett meg, amely a hazai barlangkutatás és barlangvédelem jogi viszonyait rendezné; ez azonban, sajnos, mind- eddig nem emelkedett törvényerőre.

Mottl Mária dr.

BIBLIOGRAPHIA SPELAEOLOGICA HUNGARICA.

Közli: *Kerekes József* dr.

1913

- Hillebrand Jenő:** Az aggteleki Baradla-barlangból újabban kikerült anthropológiai anyag ismertetése. (Magy. Nemz. Múz. Néprajzi Oszt. Értesítője Vol. XIV. 3—4. füz. p. 331—334.)
- — Über die neueren paläolithischen Höhlenfunde Ungarns. (Zeitschr. f. Ethmol. Vol. XLV. p. 935—938.) Berlin.
- Horusitzky Henrik:** Az óbudai barlang. (Természettud. Közl. Vol. XLV. p. 301.)
- Kadić Ottokár:** Bock H.—Lehner G. — Gaunersdorfer G.: Höhlen im Dachstein u. ihre Bedeutung f. die Geol., Karsthydrographie u. die Theorien über die Entwicklung des Höhlencises. 1913. Graz. Ismertetés. (Barlangkutatás. Vol. I. 4. füz. p. 183.)
- Maros Imre:** Jelentés az 1912. évi felvételekről. (Földt. Int. Évi Jel. 1912-ről. p. 107—109.)
- Podék Ferenc:** Új liászrög a Bárcaságban. (Földt. Közl. Vol. XLIII. p. 19.)
- Strömpl Gábor:** A Bükkök karsztja. (Turist. és Alpin. Vol. IV. p. 56—64.)
- — Hegymászás a föld alatt. Új idők. Vol. 19. Ismertetés. (Barlangkutatás Vol. I. füz. 4. p. 180—181.)
- Szűcs Gy:** Pilisszentkereszt és környéke. (Thália. p. 1—80.)

1914.

- Bekey Imre Gábor:** A csobánkai Maeska-barlang. (Barlangkutatás. Vol. II. füz. 3. p. 133—136.)
- — Die Maeskahöhle bei Csobánka. (Barlangkutatás. Vol. II. füz. 3. p. 162—163.)
- Csíki Ernő—Mihók Ottó:** A hazai barlangok állatvilágának irodalma, különös tekintettel a barlangi bogarakra, 1850—1913. (In: Siegmeth—Horusitzky: A magyarorsz. bgok irod. jegyzéke 1549—1913. Földt. Int. Kiadv. 1914.)
- — Mihók Ottó: Faunistische Literatur der Höhlenfauna Ungarns mit besonderer Rücksicht auf die Höhlenkäfer. 1850—1913. (In: Siegmeth—Horusitzky: A magyarorsz. bgok irod. jegyzéke. 1549—1913.) (Földt. Int. Kiadv. 1914.)
- Kadić Ottokár:** A Platak és Gerovo közötti vidék geológiai viszonyai. (Földt. Int. Évi Jel. 1913-ról. p. 52—55.)
- Koch Ferdo:** Jelentés a carlopago-jablanaci térképlap területén 1913 évben végzett felvételekről. (Földt. Int. Évi Jel. 1913-ról. p. 89—97.)
- Kormos Tivadar:** A remetehegyi sziklafülke és faunája. (Földt. Int. Évk. Vol. XXII. p. 351—365.)

- Lambrecht Kálmán: A remetehegyi sziklafülke madárfaunája. (Földt. Int. Évk. Vol. XXII. p. 366—379.)
- — Foss. szakállas saskeselyű — *Gypaëtus barbatus* L. — és réti-sas — *Haliaëtus albicilla* L. — a borsodi Bükkben. (Aquila Vol. XXI. p. 85—88.)
- Lenhossék Mihály: A piltdowni koponyaletről. (Barlangkutatás. Vol. II. füz. 1. p. 1—18.)
- — Der Piltdowner Schädelfund. (Barlangkutatás. Vol. II. Füz. 1. p. 39—42.)
- Mihók Ottó—Csiki Ernő: A hazai barlangok állatvilágának irodalma, különös tekintettel a barlangi bogarakra. 1850—1913. (lásd Csiki—Mihók.)
- — —Csiki Ernő: Faunistische Literatur der Höhlenfauna Ungarns mit besonderer Rücksicht auf die Höhlenkäfer. 1850—1913. (lásd: Csiki—Mihók.)
- Tentsch Gyula: A magyarbodzai aurignacien. (Barlangkutatás. Vol. II. füz. 2. p. 51—64.)
- — Das Aurignacien von Magyarbodza. (Barlangkutatás. Vol. II. füz. 2. p. 91—99.)

1915.

- Cholnoky Jenő: A Karszt. (Uj Idők. Vol. XXI. p. 633—635.)
- Hillebrand J.—Kormos T.: A jégkorszakbeli ősember első magyar rekonstrukciója. (lásd Kormos—Hillebrand.)
- — —Kormos T.: Die erste ungarische Rekonstruktion des eiszeitlichen Urmenschen. (lásd Kormos—Hillebrand.)
- Jekelius Erich: A Nagykőhavas és a Keresztényhavas földtani alkotása. (Földt. Int. Évi Jel. 1914-ről. p. 272—286.)
- Kadić Ottokár: A barlangok ásatásáról. (Dolgozatok az Érd. Nemz. Muz. Érem- és Régiségtárából. Vol. VI. p. 120—123.) Kolozsvár.
- — A magyar barlangtani irodalom jegyzéke. (1914.) (Barlangkutatás. Vol. III. füz. 1. p. 43—47.)
- Kormos Tivadar—Hillebrand Jenő: A jégkorszakbeli ősember első magyar rekonstrukciója. (Barlangkutatás. Vol. III. füz. 2. p. 49—53.)
- — —Hillebrand Jenő: Die erste ungarische Rekonstruktion des eiszeitlichen Urmenschen. (Barlangkutatás. Vol. III. füz. 2. p. 95—99.)
- — A közép-európai pleisztocén-kori görény kérdéséhez. (Földt. Int. Évk. Vol. XXIII. p. 432—448.)
- — A Pilisszántói kőfülke emlősei rendszertani, zoogeográfiai és származástani tekintetben. (Földt. Int. Évk. Vol. XXIII. p. 340—431.)
- — A Pilisszántói kőfülke rétegei és faunája. (Földt. Int. Évk. Vol. XXIII. p. 310—330.)

- — Postglaciális faszénmaradványok a Pilisszántói kőfülkéből. (Földt. Int. Évk. Vol. XXIII. p. 493—494.)
- — Taráncszarvas-vadászok nyomai a Pilisszántói kőfülkében. (Földt. Évk. Vol. XXIII. p. 331—339.)
- — Újabb ásatások az Igric-barlangban (Földt. Int. Évi Jel. p. 558—567.)
- Lambrecht Kálmán: A Pilisszántói kőfülke madarai. (Földt. Int. Évk. Vol. XXIII. p. 449—483.)
- — A pusztai talpastyúk (*Syrhaptes paradoxus* Pall.) a magyar pleisztocénben. (Földt. Int. Évk. Vol. XXIII. p. 484—488.)
- — Kóros elváltozások fossilis madáresontokon. (Földt. Int. Évk. XXIII. p. 489—492.)
- Lenhossék Mihály: A Pilisszántói kőfülkében végzett ásatások eredményei. (Jegyz. kiv.) (Barlangkutató Vol. III. füz. 3—4. p. 167—168.)
- Téglás Gábor: Újabb őslénytani adatok hazánk különböző vidékeiről. (Földt. Közl. Vol. XLV. p. 255—256.)
- Wachner Henrik: A Persányi hegység déli részének földtani viszonyai. (Földt. Int. Évi Jel. 1914-ről p. 263—271.)

1916.

- Kadié Ottokár: A magyar barlangtani irodalom jegyzéke. (1915.) Barlangkutató. Vol. IV. füz. 1. p. 53—55.
- — Verzeichnis der ungarischen speläologischen Literatur. (1915.) (Barlangkutató. Vol. IV. füz. 1. p. 53—56.)
- Koch Ferdo: Jelentés a Karlopage-Jablanac jelzésű térképlap területének 1914—15 évben végzett részletes felvételéről. (Földt. Int. Évi Jel. 1915-ről. p. 86—103.)
- Kormos Tivadar: Aquila. XXII. kötet. (1915.) Ismertetés. (Barlangkutató. Vol. IV. p. 89.)
- — Az óruzsina nagybarlang. (Jegyz. kiv.) (Barlangkutató Vol. IV. p. 165.)
- — Über die Óruzsiner Grosshöhle (Protok. Ber.) (Barlangkutató. Vol. IV. p. 209.)
- Vogl Viktor: Geológiai jegyzetek Modrus-Fiume megye északi részéből. (Földt. Int. Évi Jel. 1915-ből. p. 79—85.)

1917.

- Horváth Béla: Foszfortartalmú agyagok elemzése. (Földt. Int. Évi Jel. 1916-ról. p. 525—529.)
- Kormos Tivadar: A Villányi hegység preglaciális képződményei és faunájuk. (Földt. Int. Évi Jel. 1916-ról. p. 399—415.)

1918.

- Cholnoky Jenő: A Balaton hidrográfiája. (A Balaton Tud. Tanulmányozásának Eredm. I. köt. II. rész. p. 1—318.)
- Hillebrand Jenő: Über einen neuen Werkzeugtypus aus dem ungarländischen Paläolithikum. (Wiener Prähist. Zeitschr.)

1919.

- Hillebrand Jenő: Das Paläolithikum Ungarns. (Wiener Prähist. Zeitschr. Vol. IV. p. 37.)
 Kadič Ottó kár: Horvátországi barlangokról. (Jegyz. kiv.) Barlangkut. Vol. VII. füz. 1—4. p. 34.)

1920.

- Bokor E.—Kadič O.: Bibliographia spalaecologica hungarica. (lásd Kadič—Bokor.)
 Cholnoky Jenő: Hydrographie des Balatonsees. (Resultate der wissenschaft. Erforsch. des Balatonsees. Bd. I. Teil II. p. 1—357.)
 Kadič O.—Bokor E.: Bibliographia spelaeologica hungarica. (Barlangkut. Vol. VIII. füz. 1—4. p. 69—72.)
 Majer István: Az ipolysági aurignacien lelet. (Jegyz. kiv.) (Barlangkut. Vol. VIII. füz. 1—4. p. 41—42.)
 — — Über die Aurignacien-Fund von Ipolyság. (Prot. Ber.) (Barlangkut. Vol. VIII. füz. 1—4 p. 66.)
 Schréter Zoltán: A fonóházi phosphoritos barlang. (Jegyz. kiv.) (Barlangkut. Vol. VIII. füz. 1—4. p. 41.)
 — — Über die Phosphorithöhle bei Fonóháza. (Prot. Ber.) (Barlangkut. Vol. VIII. füz. 1—4. p. 66.)
 Bella L.—Hillebrand J.: Az őskor embere és kultúrája. (lásd: Hillebrand—Bella)
 Dornyay Béla: Bakony. (p. 1—424.) Budapest.
 Hillebrand J.—Bella L.: Az őskor embere és kultúrája.

1922.

- Aseh M.: Kirándulás az aggteleki cseppkőbarlanghoz. (Turist. és Alpin. Vol. XII. p. 143—147.)
 Haltenberger M.: Memorandum az Aggteleki cseppkőbarlang érdekében. (Turist. és Alpin. Vol. XII. p. 141—142.)
 Strömpl Gábor: A Gömör-tornai karszt emberi telepei. (Föld és Ember. Vol. II. p. 1—8.)

1923.

- Bokor Elemér: Ahaligeti barlang. (A bpesti kir. Pazmány P. Tud. egyet. Bölcs. karán az 1924—25 tanévben elfogadott doktori értekezések kivonatai. A Kar kiadása.)
 Rozlozsnik Pál: Jegyzetek a bauxit előfordulásáról a Pojana-Ruszkában és a Déli Biharban. (Földt. Int. Évi Jel. 1917—19. p. 261—267.)

1924.

- Bareza—Thirring G.: Budapest dunajobbparti környéke. (lásd Thirring—Bareza.)
 Bokor Elemér: Beiträge zur rezenten Fauna der Abaligeter Grotte. (Zool. Anzeiger. Vol. LXI. p. 111—121.)

- Dudich E.—Hankó B.: Über das Vorkommen von *Polycelis cornuta* (Johns.) in Ungarn. (lásd Hankó—Dudich.)
- Hankó—Dudich E.: Über das Vorkommen von *Polycelis cornuta* (Johns.) in Ungarn. (Verh. d. internat. Ver. f. Limnologie, p. 324—331.) Innsbruck.
- Kadić Ottokár: Táborhegyi sziklaüreg Óbuda fölött. (A Természet, Vol. XX, p. 97—99.)
- Thirring G.—Bareza: Budapest dunajobbpárti környéke.

1925.

- Heimler K.—Thirring G.: Sopron és környékének részletes kalauza. (lásd Thirring—Heimler.)
- Hillebrand J.: Ungarländische Funde aus dem Mesolithicum. (Wiener Prähist. Zeitschr. Vol. XII, p. 81—83.)
- Pongrác Sándor: A micoquei kultúráról. (Barlangkutatás, Vol. X—XIII, 1922—25. füz. 1—4, p. 32—34.)
- Thirring G.—Heimler K.: Sopron és környékének részletes kalauza. (2. kiadás, p. 1—72.)

1926.

- A szepesbélai cseppkőbarlang. (Turist. és Alpin, Vol. XVI, p. 182.)
- Bárany László: A Bükk élete. (Turist. és Alpin, Vol. XVI, p. 7—16.)
- — Időszakos források a Bükk déli oldalán. (Földr. Közlem. Vol. LIV, p. 225—6.)
- Bokor Elemér: Új *Duvalites* Magyarországból. (Ann. Mus. Nat. Hung. Vol. XXIV, p. 40—44.)
- Cholnoky Jenő: A földfelszín formáinak ismerete. (Morfológia.)
- Hillebrand Jenő: Über neuere Funde a. d. ungarländischen Paläolithikum. (Die Eiszeit, Vol. III, füz. 1, p. 3—5.) Leipzig.
- Kadić Ottokár: A Magyar Barlangkutató társulat Aggteleki Bizottsága. (Barlangvilág, Vol. I, p. 39—40.)

1927.

- Absturz einer österreichischen Höhlenforscherin in der Lurgrotte. (Barlangkut. Vol. XIV—XV, 1926—27. füz. 1—4, p. 97.)
- A Csákvári sziklaüreg. (Báracháza.) (Turist. és Alpin, Vol. XVII, p. 115.)
- A hárshgyi Báthory barlangot . . . (Turist. és Alpin, Vol. XVII, p. 112.)
- A Hosszúszói barlang újabb adatai. (Turist. és Alpin, Vol. XVII, p. 115.)
- A Magyar Barlangkutató Társulat és MKE közös aggteleki bizottsága. (Turist. és Alpin, Vol. XVII, p. 144.)
- A Magyar Barlangkut. Társulat és MKE közös Aggteleki Bizottságának feladata. (Turist. és Alpin, Vol. XVII, p. 114.)

- A magyar és német barlangkutatók érdekközössége. (Turist. és Alpin. Vol. XVII. p. 115.)
- A M. B. T. Pálvögyi Bizottsága. (Turist. és Alpin. Vol. XVII. p. 115.)
- A M. B. T. Sólymári Bizottsága. (Turist. és Alpin. Vol. XVII. p. 115.)
- A német és magyar barlangkutatók magyarországi kongresszusa. (Turist. és Alpin. Vol. XVII. p. 180—181.)
- Barlangkutatók kongresszusa. (A Természet. Vol. XXIII. p. 136.)
- Bayer J.: Zum Problem des „Altpaläolithikums“ Siebenbürgens. (Die Eiszeit. Vol. IV. p. 128.)
- Berger Béla: A Plitvicei tavak. (Turisták Lapja. Vol. XXXIX. p. 98—105.)
- Bogsch László: Hell M.: Zur Geologie der Salzburgischen Höhlen. 1926. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 111—112.)
- Boros Ádám: Hollendonner Ferenc: A magyarországi praehistorikus fák és faszenek mikroszkópos vizsgálata. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. p. 27—28.)
- — Hollendonner Ferenc: Die mikroskopische Untersuchung der ung. sprähist. Hölzer und Holzkohlen. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. füz. 1—4. p. 101—102.)
- — Morton Fr.: Das Problem der Lebensverlängerung bei Höhlenpflanzen. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 37.)
- — (Szafer, W.) 1. Über den Charakter der Flora und des Klimas der letzten Interglazialzeit bei Grodno in Polen. 1925. Cracovie. Ismertetés.
2. Zur Frage der Vielgestaltigkeit, Herkunft, sowie des Aussterbens von *Brasenia purpurea* im europäischem Diluvium. Festschrift Karl. Schröter. 1925. Zürich. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 28—30. németül: p. 102—104.)
- Cholnoky Jenő: Az Aggteleki cseppkőbarlang. (Ifjúság és Élet.) Vol. III. p. 69—75.)
- — Höhlenkunde und Urgeschichte. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 66—69.)
- — Kőzetminőség és térszíni formák. (Magyar Földr. Évkönyv. p. 124—134.)
- Die interessengemeinschaft deutscher und ungarischer Höhlenforscher. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 95—97.)
- Die Konstituierung der Ungarischen Speläologischen Gesellschaft. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 89—90.)
- Die Österreichische Spelaeologische Kreta-Expedition. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 93—94.)
- Die Tagung deutscher Höhlenforscher in Laichingen. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 94—95.)
- Die Zeitschrift und andere Publikationen der Ung. Spel. Gesellschaft. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 90—91.)

- Doruyai Béla: Veszprém és környékének részletes kalauza. (p. 1—32.)
- Gaál István: Lambrecht K.: Az ősemlék. 1926. Budapest. Ismertetés. (Archeol. Ért. Vol. XLI. p. 221—222.)
- Gründung einer österreichischen Gesellschaft für Höhlenforschung in Wien. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 93.)
- Hillebrand Jenő: Eine neue Höhlenwohnung der ungarländ. Eiszeitmenschen. (Die Eiszeit. Vol. IV. p. 95—96.) Leipzig.
- — Roska Márton: Az Ősrégészet Kézikönyve I. A Régebbi Kőkör. 1926. Cluj—Kolozsvár. Ismertetés. (Archeol. Ért. Vol. XLI. p. 222—224.)
- — Zur Frage des europäischen Solutréens. (Die Eiszeit. Vol. IV.)
- Kadić Ottokár: Az újonnan felfedezett barlang Hosszúszó határában. (Barlangkutató. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 25—26.)
- — Die neuentdeckte Höhle bei Hosszúszó in der Tschechoslowakei. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 88.)
- — —Kretzói Miklós: Előzetes jelentés a Csákvári sziklaüregben végzett ásatásokról. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 1—19.)
- — Gründung der Ungarischen Speläologischen Gesellschaft. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 70—74.)
- — Stand der ung. Höhlenforschung im Jahre 1925. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 78—81.)
- — —Kretzói Miklós: Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in der Csákvärer Höhlung. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 40—60.)
- Kessler Hubert: A Veesembükki és Almási zombolyok első bemészása. (Turist. és Alpin. Vol. XVII. p. 123—127.)
- Kretzói Miklós—Kadić O.: Előzetes jelentés a Csákvári sziklaüregben végzett ásatásokról, (lásd Kadić—Kretzói.)
- — Kormos Tivadar: A süttöi forrásmész-komplexus faunája. 1926. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 30—31.)
- — Kormos Tivadar: Die Fauna des Quellenkalk-Komplexes von Süttö Ismertetés. (Barlangkutató. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 100—101.)
- — —Kadić O.: Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in der Csákvärer Höhlung. (lásd: Kadić—Kretzói.)
- Ku.: R. Tesnohlídek: Demánová. Ismertetés. (Sborník Českosloveské Společnosti Zeměp. věd. Vol. XXXIII. 3—4. füz. p. 137.) Praha.
- Kubacska András: A magyar barlangtani irodalom jegyzéke. Verzeichnis der ung. spelaol. Literatur. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 115—126.)
- — Az ember egykori jelenlétét jelző leletek a solymári sziklaüregből. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 20—22.)

- — Becker H. K.: Höhlen zwischen Herborn. u. Langenaubach. 1925. Berlin. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 38, S. 108.)
- — Der Pleistozäne Knochenfund der Solymärer Felsspalte. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 61—65.)
- — Die Anwesenheit des Menschen andeutende Funde in der Solymärer Felsspalte. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 82—83.)
- — Hofmann E.: Paläolitische Pflanzenreste aus der Petershöhle bei Velden an der Pegnitz. 1925. Berlin. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 37—38., S. 107.)
- — Kadić O.: Die Gründung der Ung. Höhlenforschenden Gesellschaft. 1926. Berlin. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 38. S. 108.)
- — Kormos Tivadar: Die Eiszeit. 1926. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 104—106.)
- — Lengersdorf F.: Höhlenkrebse aus dem Siebengebirge bei Bonn. 1926. Berlin. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 38—39. S. 109.)
- — Mühlhofer F.: Eine paläolitische Herdstelle in der Petershöhle bei Velden an der Pegnitz. 1925. Berlin. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 39. S. 109.)
- — Neuere Beiträge zu den Fundorten von Fledermäusen in Ungarn. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 83.)
- — Pateff P.: Süßwasser-Rhizopoden aus der Höhle Salzlöcher (Schlesien). 1926. Berlin. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 38. S. 108.)
- — Ujabb adatok a hazai denevérléölöbelyekhez. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 26.)
- — Zelízko, J. V.: Ráz arktické tundry vzhledem ke glaciální tundre jihučeské. (A sarki tundra jellege, tekintettel Délesehország jégkorszaki tundrája.) 1926 Praze. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 39. S. 107.)
- Maier István, mayerfelsi: Atavistische Züge am Gebiss des Höhlenbären der Szeletahöhle. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. 1—4. p. 35—36. S. 113.)
- — Bachofen-Echt A.: Die Baue der eiszeitlichen Murmeltiere in der Drachenhöhle bei Mixnitz in Steiermark. 1925. Wien. Ismertetés. (Barlangkut. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 37. S. 114.)
- — Cramer H.: Das Katzenloch bei Unterklausen. (Oberpfalz.) 1925. Wien. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 35—36. p. 113.)
- — Ehrenberg K.: Über die Entwicklung der Hinterhauptsregion beim Höhlenbären aus der Drachenhöhle bei Mixnitz. 1925. Wien. Ismertetés. (Barlangkut. Vol. XIV—XV. 1926—27. füz. 1—4. p. 36. S. 114.)

BARLANGVILÁG

(HÖHLENWELT)

B A N D VIII.

1 9 3 8.

H E F T 1—2.

POPULÄRWISSENSCHAFTLICHE FACHZEITSCHRIFT.

HERAUSGEGEBEN VON DER

UNGARISCHEN SPELÄOLOGISCHEN GESELLSCHAFT

REDIGIERT VON OTTOKAR KADIC.

AN UNSERE LESER

Gelegentlich der Gründung der Ungarischen Speläologischen Gesellschaft im Jahre 1926, wurde beschlossen, neben der wissenschaftlichen, in zwei Sprachen erscheinenden „*Barlangkutató*“ (Höhlenforschung), auch eine populärwissenschaftliche speläologische Zeitschrift unter dem Titel „*Barlangvilág*“ (Höhlenwelt) herauszugeben. Die Intention dieses Beschlusses war, die strenggenommene wissenschaftliche Publikation der höhlenforschenden Ergebnissen in Ungarn von den populären Aufsätzen, den vorläufigen Forschungsberichten, den höhlenkundlichen Nachrichten und den internen Vereinsangelegenheiten zu trennen.

Der I. Band dieser Zeitschrift ist tatsächlich im Jahre 1926 erschienen, und, da wir infolge der schweren wirtschaftlichen Verhältnissen die „*Barlangkutató*“ nicht weiter herausgeben konnten, wurde der Entschluss gefasst, die „*Barlangvilág*“ für die Mitglieder in beschränkter Form erscheinen zu lassen. Obzwar wir schon damals die Absicht hatten dem ungarischen Text einen deutschen Anhang anzufügen, mussten wir, aus den oben erwähnten Gründen, davon absehen.

Endlich sind wir jetzt in die Lage gekommen unseren ursprünglichen Plan zu verwirklichen und fügen von nun an einem jeden Heft der „*Barlangvilág*“ einen kurzen Anhang, dessen Aufgabe es sein wird in Form von kürzeren und längeren Auszügen den Inhalt der Aufsätze im ungarischen Teil dem Ausland in deutscher Sprache mitzuteilen. Wir hoffen, dass das Interesse für unsere höhlenforschende Bestrebungen auf diese Weise, durch unsere Zeitschrift gefördert wird, und unsere ausländischen Fachgenossen diesen Schritt unserer Gesellschaft mit Freude empfangen werden.

NACHRUF AUF KARL GORJANOVIC—KRAMBERGER

Von Dr. *Ottokár Kádič*

Als ich im Jahre 1899 an der Münchener Universität mein letztes Studienjahr verbrachte, erhielt ich die sensationelle Nachricht, dass mein einstiger Lehrer Dr. *Karl Gorjanović—Kramberger*, Professor der Geologie und Paläontologie an der Universität Zagreb, in der Gemarkung des nordkroatischen Städtchens Krapina die Überreste des Urmenschen entdeckt hat. Die diesbezüglichen ersten Berichte erschienen in den „Mitteilungen der Wiener Anthropologischen Gesellschaft.“

Aus diesen Berichten geht hervor, dass *Gorjanović* im August des erwähnten Jahres, gelegentlich seiner geologischen Aufnahmen, in einer Höhlenfüllung, am Abhang des *Hušnjakovo—Berges* einen menschlichen Molar gefunden hat. Im September desselben Jahres liess *Gorjanović* den vordersten Teil der Füllung ausgraben, und sammelte bei dieser Gelegenheit in Gesellschaft von zahlreichen Knochen des Höhlenbären, *Merkischen Nashorn* und anderer diluvialer Säugetierreste auch einige menschliche Knochenreste und paläolithische Steingeräte.

Die grosse wissenschaftliche Bedeutung dieses Fundes ist schon durch diese erste Grabung unzweifelhaft geworden, und wir danken der glücklichen Wendung des Schicksales, dass dieser wichtige Fund in die Hände des kompetentesten Gelehrten Kroatiens kam. Es kann nicht meine Aufgabe sein das wissenschaftliche Wirken des verschiedenen *Gorjanović—Kramberger* an dieser Stelle zu würdigen. Ich beschränke mich bloss auf die Feststellung der Tatsache, dass die gewissenhafte, wissenschaftliche Arbeitsweise meines unvergessenen Lehrers auf mich, dem Schüler von ganz besonderem Einfluss war.

Als ich im Jahre 1901, als Münchener Doktor, meine Anstellung an der Königlichen Ungarischen Geologischen Anstalt erlangte, waren meine ersten, in ungarischer Sprache verfassten Aufsätze, der Besprechung des Krapinafundes gewidmet. Und als mich dann später das Schicksal zum Problem des diluvialen Menschen in Ungarn führte, schwebte bei meinen ersten Höhlengrabungen wieder die peinlich genaue Grabungstechnik der *Hušnjakovhöhle* vor meinen Augen.

Karl Gorjanović—Kramberger stand zu jeder Zeit in freundschaftlicher Beziehung mit den ungarischen Fachkreisen, er beteiligte sich mit einem Vortrag auch an den in Budapest abgehaltenen Höhlenforscher-Kongress und wurde von der Ungarischen Speläologischen Gesellschaft zum Ehrenmitglied gewählt.

GEDANKEN ÜBER DIE LEBENSWEISE DES URMENSCHEN IN UNGARN.

Von Dr. *Jenő v. Cholnoky.*

Die Phantasie spielt eine grosse Rolle in der Wissenschaft, insbesondere in der Erforschung des Urmenschen. In zahlreichen Höhlenablagerungen fanden wir fossile Feuerherde mit Holzkohle und angebrannten Knochen, wie aber der Mensch demals das Feuer erzeugt hat, können wir nicht. Wir kennen ganz genau die Steinindustrie des paläolithischen Menschen, wir sind instande letztere typologisch zu beurteilen und sie chronologisch einzuteilen, wie jedoch der Urmensch sein Steinmaterial zugerichtet hat, wiessen wir, ausser zahlreichen Vermutungen, Ansichten und Theorien, darüber fast gar nichts.

Aus den Küchenabfällen der Höhlenfunde geht hervor, das unsere eiszeitlichen Ahnen Jäger waren, wie sie aber das Wild erlegten oder gefangen haben, wissen wir so viel, wie nichts. Wir bewundern die Mahlkunst unserer Vorfahren an den Wänden mancher Höhlen, wir können uns aber, ohne Hilfe von besonderen Vorstellungen, gar nicht erklären, wie die Leute im vollständigen Finstern diese Bemahlungen zuwege bringen konnten. Es ist ganz sicher, dass der eiszeitliche Mensch bekleidet war, ob diese Bekleidung tierisches Fell, oder pflanzliches Gewebe war, wissen wir jedoch **nicht**.

Solche und ähnliche Fragen tauchen auf beim Studium der paläolithischen Kulturreste, und auf alle diese Fragen können wir, statt positiven Feststellungen, bloss mit Vermutungen, Hypothesen und mit Vergleichen aus unserem eigenen Leben und dem Leben der Naturvölker beantworten. Alle diese Vorstellungen sind nichts anderes als Phantasie.

STAND DER UNGARISCHEN HÖHLENFORSCHUNG IM JAHRE 1937.

Von Dr. *Ottokár Kadič.*

Das Hauptbesterben der *Ungarischen Speläologischen Gesellschaft* war auch im vorigen Jahr die Erschliessung und Einrichtung der Várhegyer Höhle am Festungsberg (Várhegy) in Budapest. Wie es aus mehreren Vorberichten bekannt sein wird, setzte sich während des Diluviums auf den oligozänen Budaer Mergel eine mächtige Ablagerung von thermalem Kalktuff ab. Nachher kamen die Bäche des im Hintergrund stehenden Budaer Gebirges, drangen unter die Kalktufftafel und höhlten und laugten am Grunde derselben zahlreiche Höhlungen aus.

Diese Kalktuffhöhlungen mussten schon seit längeren Zeiten der Bevölkerung des Várhegy bekannt gewesen sein, denn sie wurden schon zur Türkenzeit aufgeschlossen, erweitert, unterbaut und wahrscheinlich als Keller benützt. Im Jahre 1933 hatte ich Gelegenheit einige dieser Keller zu untersuchen, und war sofort im reinen, dass es sich hier um eine Kombination von natürlichen Höhlen und menschlicher Eingreifung handelt, ich nante sie deswegen *Höhlen-Keller*.

Sobald die wissenschaftliche und militärische Bedeutung dieser Sehenswürdigkeiten bekannt geworden ist, trachteten wir diese einzig stehenden interessanten Objekte in den Dienst der Wissenschaft, Landwehr und Fremdenverkehr zu stellen. Das Munizipium der Hauptstadt Budapest betraute unsere Gesellschaft mit der Aufschliessung und Verwaltung dieser Höhlungen. Wir befassen uns schon das vierte Jahr mit den Kalktuffhöhlen am Budaer Várhegy und haben mit moralischer und materieller Unterstützung der Hauptstadt schon eine ganze Reihe solcher Höhlungen aufgeschlossen, geordnet, beleuchtet, die benachbarten Räumlichkeiten durch Stollen verbunden und das bisher in dieser Art vereinigte Höhlensystem unter dem Namen „*Várhegyer Höhle*“ in Betrieb gestellt.

Ausser den Arbeiten in der genannten Höhle, haben wir in den oberen Kellern der Bezirksvorstehung, von wo aus die Höhle zugänglich gemacht wurde, die Aufstellung einer *Höhlensammlung* begonnen. In etwa fünf Kellerräumen sind in erster Linie jene Gesteinsarten, Altertümer, Versteinerungen und ähnliche Objekte ausgestellt, die wir gelegentlich der Aufschlussarbeiten gefunden haben. In zweiter Linie fanden Ausstellung ähnliche Gegenstände der übrigen Höhlen von Budapest und der entlegenen Höhlen Ungarns.

Die Höhle und die Sammlung steht seit drei Jahren unter der Leitung unserer Gesellschaft in Betrieb und erfreut sich einer vom Jahr zu Jahr steigenden Frequenz. Den einen Teil der Eintrittsgebühren verwenden wir zur Bestreitung der Regie, während das übrige für die allgemeine Förderung unserer Höhlen, insbesondere für die Herausgabe unserer Publikationen, bestimmt ist. Wir sind somit durch die Unterstützung des Munizipiums der Hauptstadt Budapest endlich in die angenehme Lage gekommen, durch eigene Kraft, Arbeit und Begeisterung sich die materiellen Bedingungen zur Höhlenforschung schaffen zu können. Nach einem langjährigen Kampf mit unseren armseligen wirtschaftlichen Verhältnissen sind wir durch zielbewusste, ausdauernde Arbeit endlich dahin geraten, dass wir auf unseren eigenen Füßen stehen können.

In den vorigen Jahren waren wir bestrebt die Höhle und die Sammlung derart einzurichten, dass diese neuesten Sehens-

würdigkeiten der Hauptstadt den Anforderungen der heutigen Wissenschaft und dem Fremdenverkehr vollständig entsprechen sollen. Im vergangenen Jahr haben wir den Hof der Bezirksvorstehung, der zum Höhleneneingang führt, parkiert und einen neuen modernen Eingang mit Wartesaal, Kassa und Garderobe gebaut.

Mit materieller Unterstützung des Munizipiums der Hauptstadt konnten wir auch in den weiteren Höhlen von Budapest die Aufschlussarbeiten aufnehmen. In der *Pálvölgyer Höhle* ist es uns gelungen zwei isoliert verlaufende Höhlenabschnitte, durch den Aufschluss eines verbindenden Ganges, zu vereinigen, wodurch ein kontinuierlicher Kreislauf entstanden ist. Die Höhle steht, wie bekannt, unter der Leitung der höhlenforschenden Fachsektion des *Touristen Vereines Pannonia* und unter der Aufsicht unserer Gesellschaft.

Die zweite, in Rede stehende Höhle, ist die *Szemlőhegyer Höhle*, die sich ebenfalls unter der Aufsicht unserer Gesellschaft befindet. Diese ganz ausserordentliche, durch moss- und karfiolartige Kalkbildungen reichlich geschmückte Höhle, wurde im Jahre 1931 durch Steinbruch entdeckt und seither vom Eigentümer, dem Apotheker *Géza Miklóssy* erschlossen und zugänglich gemacht. Im vorigen Jahr haben wir mit materieller Unterstützung der Hauptstadt, den Eingang zur Höhle teilweise ausgebaut.

Das zweite wichtige Ergebnis unserer höhlenforschenden Bestrebungen in den letzt vergangenen Jahren, ist die Regelung der Angelegenheiten der aggteleker *Baradlahöhle*. Nach einem jahrelang dauernden Unverständnis der Sachlage in unseren Kreisen, ist es uns endlich gelungen diese weltberühmte Grosshöhle aus der Vergessenheit zu entreissen und sie in eine würdigere Lage zu bringen. Nach langen Besprechungen und Beratungen ist die Baradla unter die Leitung des *Ungarischen Touristen-Verbandes* geraten, auch wurde die nötige materielle Unterstützung seitens des Staates gesichert, so dass *Hubert Kessler* der neuernannte Direktor der Höhlenverwaltung sofort zu den notwendigsten Höhlenarbeiten eingreifen konnte. Zunächst wurden die beiden Endabschnitte der Höhle, der Aggteleker und *Josvafőer* Eingang geregelt, die Wege geordnet und die erwähnten Höhlenabschnitte elektrisch beleuchtet. Im vergangenen Jahr wurde auch der *Vöröstőer* Abstieg ausgebaut, in einem Höhlenabschnitt der Bach zu einem See aufgestaut und beim Aggteleker Eingang ein modernes Höhlenhaus erbaut. In gleicher Weise wurde auch der *Autobus-Verkehr* zur Höhle geregelt, so, dass man gegenwärtig in einem Tag von Budapest aus die Höhle besichtigen kann.

Ausser den mitgeteilten, wichtigeren Höhlenarbeiten, sind im verflossenen Jahr auch in anderen Gebieten Ungarns Höhlen

untersucht und erschlossen worden. Frau Dr. *Maria Mottl* liess, seitens der *Geologischen Anstalt*, in mehreren Höhlungen des Bükkgebirges Grabungen anstellen. Die *Alpine Sektion des Budapester Touristen—Vereines* liess Treppen bauen in der *Soly-märer Höhle*. Die *Fachsektion für Höhlenkunde des Budapester Universität Touristen—Vereines* setzte fort die in vorigen Jahren in der Ferenchegyér Höhle begonnenen Höhlenenerweiterungen und erforschte einige Höhlen im Bakonyer und Mecsek-Gebirge. Der Fremdenverkehr der *Tapolcaer Schauhöhle*, nahe zum Balatonsee, war auch in diesem Jahr rege.

MITTEILUNG DER HÖHLENFORSCHENDEN VEREINE.

Von Dr. *Maria Mottl*.

In dieser Rubrik werden im ungarischen Teil dieser Zeitschrift jene Angelegenheiten mitgeteilt, die sich in einzelnen mit Höhlenforschung befassenden, Vereinen vollziehen. Hieher gehören Protokollauszüge der Jahresversammlungen, der Ausschuss- und Fachsitzungen, sowie Berichte über andere höhlenforschende Bestrebungen. Alle diese heimischen Bewegungen haben für das Ausland kein besonderes Interesse und werden deswegen im deutschen Anhang nicht mitgeteilt. Statt dessen bringen wir — wie dies im vorangehenden Aufsatz geschehen ist — bloss einen zusammenfassenden Jahresbericht zur Geltung.

Budapest székesfőváros legrégebb és legjobban berendezett
barlangja a
Pannonia Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztálya
kezelésében levő

Pálvölgyi barlang

Megtekinthető minden vásár- és ünnepnap reggel 9 órától este 6
óráig. Előzetes bejelentésre bármikor.

Megközelíthető villamoson az újlaki templomig, innen félórai gya-
loglással a Szépvölgyi úton. A Pálffy-tértől a Csatárka-útig a 29-es
autobusszal.

A Magyar Turista-Szövetség igazolt tagjai csoportos látogatás ese-
tében kedvezményben részesülnek.

II., Szépvölgyi-út 162 sz.

Telefon: 150-438.

Sziklamászó turisták figyelmébe ajánljuk a
Budapesti Turista Egyesület kezelésében levő

Solymári barlangot

Megközelíthető Solymárról és Nagykovácsiról.

Jegyek és barlangi öltöny a barlang alatti menedékházban
válthatók.

Ellátás a közeli zsiroshegyi menedékházban.

Közelebbi felvilágosítást ad: **JELLINEK JÁNOS** VI., Király-utca 16.

Baradla barlang

Magyarország legnagyobb és leglátványosabb
csepkőbarlangja.

Megközelíthető vasúton Putnokig és Színig, onnan autójárat
Ággtelekig és Jósvafőig.

Ággteleken és Jóskafőn menedékház teljes ellátással.

A Magyar Turista-Szövetség kezelésében.
Igazgatóság: Jósvafő (Abauj-Torna).

10/85 13878964

Dánn Hugó

vasáru nagykereskedő
B U D A P E S T

II., Margit-kr. 8.
Telefon : 151—634.

I., Alkotás-utca 9.
Telefon : 358—090.

A Magyar Barlangkutató Társulat szállítója.

Ajánlja raktárról az összes háztartási és turista cikkeket, kályhákat, tűzhelyeket, építkezési anyagokat, szerszámokat és kerítésfonatokat.

Weiss Manfréd, Csepel-kerékpár és varrógép lerakat.

Will Antal

építési anyag kereskedő

A Magyar Barlangkutató Társulat Szállítója.

Telep és iroda :
Budapest. II., Fő-utca 62. (Csalogány-u. sarok.)

Telefon : 151—865.

BARLANGKUTATÁS

Magyar és németnyelven megjelenő tudományos folyóirat.

Kiadja a Magyar Barlangkutató Társulat.

Teljes sorozat (I—XV. köt. 1913—1927) ára P 100.—

Hiányos sorozat (hiányzik a II. köt. 2. füzet) ára P 50.—

Egyes füzet ára P 1.—

Most jelent meg a XVI. kötet 1. füzete.

A II. köt. 2. füzetét Társulatunk P 10.—ért visszaveszi.
